művelődés
közművelődési havilap

melléklet • 2015 • 4

2015 erdélyi díjazottai

művelődés
közművelődési havilap

Szerkesztőségi tanács:
Benkő Judit
Egyed Ákos
Guttmann Szabolcs
Kása Zoltán
Kötő József
Péter István
Pozsony Ferenc
Székely Sebestyén
Széman Péter
Szikszai Mária

A szerkesztőség:
Dáné Tibor Kálmán (főszerkesztő)
Benkő Levente
Péter János

Postacím:
400183 Cluj-Napoca,
str. Gheorghe Lazăr nr. 30.,
Of. op. 1. Cluj, C. P. 123
tel/fax: +40 264 434 110
honlap: www.muvelodes.net
e-mail: muvelodes@yahoo.com
Bankszámlaszám: Redacţia Művelődés
RO57TREZ21621G335000XXXX
Adószám: 9549909

ISSN 2457 - 5305

A Művelődés folyóirat megjelenik a Kolozs Megyei Tanács támogatásával
Revista Művelődés apare sub egida Consiliului Judeţean Cluj

A melléklet támogatói:
RMDSZ – Communitas Alapítvány
Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület

Ára 3 lej

Tartalom

Dáné Tibor Kálmán: Kulturális értékteremtők 3
Dávid Gyula: Az EMKE alapításának 130. évfordulójára 4
Dávid Gyula: Szebeni Zsuzsa méltatása 7
Miklós Zoltán: Zepeczaner Jenő méltatása 8
Pozsony Ferenc: Könczei Csongor méltatása 9
Keresztes Attila: László Csaba méltatása 10
Gergely Balázs: Vincze Zoltán méltatása. 11
Balázs Imre József: Zsigmond Emese méltatása 12
Vita László András: Péter Pál méltatása 13
Kopacz Katalin Mária: Kelemen Katalin méltatása 14
Benkő Judit Emese: Péter Éva méltatása. 15
Visky András: Albert Csilla méltatása 16
Szilágyi Aladár: Tasnádi-Sáhy Péter méltatása. 17
Németh Júlia: Tosa Szilágyi Katalin méltatása. 18
Dimény József: Kereki Ildikó méltatása 20
Fórika Éva: Basa Anna-Mária méltatása 21
Dálnoki Lajos: Maksai József méltatása 23
Kovács László Attila: Benkő Tímea méltatása. 24
Kállay Tünde: Kostyák Márta méltatása 25
Angi István: Major László méltatása 27
Szegedi László: Kiss Csaba lelkipásztor méltatása 28
Zsebe Attila: Szabó Károly tanító méltatása. 30
Bibza Gábor: Magdó János méltatása. 31
Maksay Ádám: Szabó Bálint méltatása 32
Széman Rózsa: Bánffy György méltatása 34
Vida Katalin: Barra Zoltán méltatása 35
Máté Levente: Bóné Vilmos méltatása 36
Márkus László: Viski János méltatása 37
Benkő Levente: Demeter János méltatása 38

Mellékletünket M. Makkai Piroska munkáival illusztráltuk.
A címlapon a Guttman Mihály Pedagóguskórus. László Miklós felvétele
A hátsó borítón az Erdővidék Kultúrájáért-díj, Vargha Mihály szobrászművész (Sepsiszentgyörgy) alkotása. Hoffmann Edit felvétele

Nyomdai előkészítés:
IDEA PLUS – Kolozsvár
Lapterv: Könczey Elemér
Műszaki szerkesztés: Kolcza Mátyás Barna

Nyomdai munkálatok:
IDEA nyomda – Kolozsvár
Igazgató: Nagy Péter

Médiapartnerek:

Kulturális értékteremtők

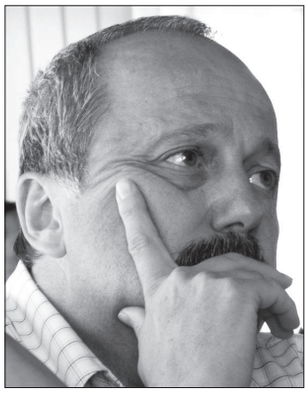

Nemrég egy érdekes statisztikáról olvastam, melyet az UNESCO tett közzé, s amely szerint a világ GDP-jének három százalékát a kulturális és alkotó ágazatok teszik ki. Ez azt jelenti, az elemzés szerint, hogy világviszonylatban 29,5 millió ember dolgozik ebben a szektorban, többen, mint ahányan az autóiparban Európában, Japánban és az Egyesült Államokban együttvéve. A szektor bevétele egy év alatt hozzávetőleg 2250 milliárd dollár volt, azaz többet sepert be, mint például világviszonylatban a távközlés. Persze tegyük gyorsan hozzá, hogy a fő bevételek a kulturális és kreatív ágazatoknak olyan területeiről jöttek, mint például: reklám, építészet, könyvkiadás, videojáték, zene, film, újságok és magazinok, előadások, televízió, vizuális művészetek. Ebben az UNESCO statisztikában Európa nem áll rosszul, hisz a világ kultúrából származó jövedelmének 32 százalékát és a munkahelyek számának 25 százalékát jó öreg kontinensünk adja. Igaz, tájékoztat a tanulmány, hogy ez azért is lehetséges, mert a világ tíz leglátogatottabb múzeumából hét a földrészünkön található. Az ilyenfajta összehasonlítások alkalmával Európa mellett nem maradhat el a mindig rivális Észak-Amerika sem, amelynek részesedése a világ kulturális jövedelméből, e tanulmány alapján, csak 28 százalék, míg a munkahelyek száma tekintetében pedig csupán 15 százalék. A felmérés arra is felhívja a figyelmet, hogy a fejlett és fejlődő országok gazdaságának jelentős motorjai a kulturális és kreatív ágazatok, azt sugallva ezzel, hogy érdemes a kultúrára, mind a befektetői, mind pedig a fogyasztói oldalon, áldozni.

Ha hitelt adunk ennek az UNESCO tanulmánynak, akkor a fejlődő országok szempontjából térségünk is „labdába kell, hogy rúgjon”, már ami a kultúrának a gazdasági fejlődésbe való beleszólását illeti. Hisz Románia a „fejlődő” kategóriába tartózó ország, s így a hazai magyarság kultúrája is a többségi mellett része kell, hogy legyen a gazdasági élet fellendítésének. Ez viszont már csak részben igaz a kisebbségi létben vagy esetleg áttételesen, amennyiben elfogadjuk, hogy a kultúra fejlesztése a „kiművelt fők” társadalmát teremti meg, s egy ilyen társadalomnak hosszú távon gazda(g)ság teremtő ereje van. Vagyis a kultúra a mi esetünkben főleg áttételesen válik gazdasági felhajtó erővé. Hiszen a kisebbségi létben a kultúra főleg a közművelődési folyamatokon keresztül tud érvényt szerezni magának, s mint ismeretes, ezek a tevékenységek az egyes emberek vagy közösségek önkéntes hozzáállásával működnek. A közművelődést, mint fogalmat nehéz lenne meghatározni, bár több mint másfél évszázada működő és csiszolódó, jellegzetesen magyar kultúrateremtő folyamatok összessége, én ki merem jelenteni, hogy hungarikum. Legutóbb Gelencsér Katalin, ismert magyarországi művelődéstörténész, andragógus tett kísérletet a közművelődés kifejezésünk meghatározására, vagy talán inkább leírására, egyben röviden összegezve annak társadalomban elfoglalt szerepét is a Nemzeti Művelődési Intézet Szín – *közösségi művelődés című folyóiratának 2015. október 20/5 számában megjelent* Köz, közművelődés, közönség, község *című írásában: „A közművelődés a polgárok iskolán kívüli, öntevékeny, önművelő, megismerő, kultúra elsajátító és alkotó célú cselekvése, amely jellemzően együttműködésben, közösségekben valósul meg. A közművelődéshez való jog gyakorlása közérdek, a közművelődési tevékenységek támogatása közcél, feltételeinek biztosítása alapvetően az állam és a helyi önkormányzatok feladata.”*

Amikor útjára bocsájtjuk a Művelődés *folyóiratnak ezt a mellékletét* 2015 erdélyi díjazottjai *címmel, nemcsak azok előtt tisztelgünk, akik a kulturális életünk kiválóságai, hanem a KÖZMŰVELŐDÉS intézménye előtt is. Hisz a díjazottak jórészt közművelődési intézményeket éltetnek, vagy azok keretén belül fejtik ki tevékenységüket. A kisebbségi kultúránkban pedig ezek a közművelődési fórumok az ők önzetlen hozzáállásuk nélkül nem működhetnének, alkotó energiájuk nélkül nem maradhatnának fenn. Mert a legtöbb rangos szakmai kulturális intézményünk nem állami támogatásból működik, hanem a civil társadalom keretei között, közművelődési intézményként. S ilyen körülmények között is számtalan kulturális civil szervezetünk vált hazai és egyetemes magyar viszonylatban a szakma elismert intézményévé. Hála azoknak a szakembereknek, akik közül most néhányat bemutathatunk, mint kulturális életünk kiválóságait, díjazottjait. Akik a közösségért kifejtett munkájuknak soha nem az árát, hanem mindig az értékét nézik.*

Dávid Gyula

Az EMKE alapításának 130. évfordulójára

Egyetlen nap híján 130 évvel ezelőtt, 1885. április 12-én itt, Kolozsvárt, az Unió utcai Redut (a mai Néprajzi Múzeum) nagytermében gyűlt össze az akkori Erdély 200 jeles közéleti szereplője, s mondta ki ünnepélyes külsőségek között az akkor még Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület megalakulását. „... oly kép tárult fel a nemzeti színben és címerekkel feldíszített városi vigadóban – idézi Sándor József az egykorú tudósítást –, minőt az Unió kimondása óta nem láttak e falak". (EMKE-emlékkönyv, 1910. 88.)

Az egész Kolozsvárt lázba hozó ünnepség külsőségeiben tökéletesen beleillett a millenniumi kor Magyarországának légkörébe. Az ünnepi külsőségek mögött azonban a nemzet sorsa miatti aggodalom és felelősségérzet volt a fontos: a hivatalos Magyarország által magára hagyott vidék, a szórványmagyarság megtartásának, megerősítésének vágya. Ez mozgatta meg annak a kornak a magyar társadalmát, s sorakoztatott fel tízezreket az EMKE körül azért, hogy – amint az első Alapszabályban tömören megfogalmazást nyert – „működési körében a hazafiságot fejlessze a nemzeti művelődés által". (Uo.)

Dávid Gyula az EMKE 2015. áprilisi, ünnepi közgyűlésén. Essig József felvétele

130 év hosszú idő, még ha le is számítjuk belőle azt a 44 évet, ami a romániai kommunista rendszerben az egyesület 1947-es betiltása és a mai EMKE 1991-es újraalakulása között eltelt. Hosszú és viszontagságos. Az erdélyi magyarság 20. századi múltjának nagy történelmi kataklizmái szakaszolják. Felidéztük már húsz évvel ezelőtt, 1995-ben, a 110. évforduló ünnepélyes keretei között, s akit a részletek is érdekeltek, az már régen kézbe vehette a Sándor József által 1910-ben csak az első 25 évről összeállított, közel 600 oldalas, díszes kiállítású *Emlékkönyv*et, vagy újabban Gaal Györgynek az egész EMKE-történetet áttekintő, adatgazdag tanulmányát az 1995-ös évfordulóra kiadott EMKE-emlékfüzetben. S most, a 130. évforduló alkalmából, még sok-sok részlettel megismerkedhet a Györkös Mányi Albert Emlékházban tegnap nyílott EMKE-kiállítás anyaga segítségével.

A mi számunkra itt most legfeljebb ezek kivonatolására jutna idő. De talán nem lesz haszon nélkül való, ha ehelyett az említett forrásokban fellelhető hatalmas tényanyagnak ez alkalommal egy kicsit mögéje is gondolunk.

Volt egy EMKE 1885-től 1918-ig a Monarchia részét képező történelmi Magyarországon, amelynek keretei között az ország- és nemzetrész sorsát a pángermán és pánszláv nagyhatalmi törekvések szorításában, s a 19. század második felében már egyre erőteljesebben kibontakozó román nemzeti mozgalmak erőterében felelősen végiggondoló elődeink arra vállalkoztak, hogy megerősítsék – elsősorban lelkiekben és szellemiekben - a szórványosodásnak már akkor kitett erdélyi magyarságot.

Aztán volt egy második EMKE 1919 és 1940 között, amelyik kisebbségi hely-

zetben, saját állami hátterét elveszítve, egy kiteljesedett, s nagy nemzeti álmokat melengető Romániában próbálta szívós, de újra meg újra kudarccal végződött jogi harcban megszerezni a törvényes jogot a tényleges működésre, miközben az alakuláskor kitűzött célokhoz szükséges anyagi javak nagy részétől megfosztották, s a kényszerű tétlenség állapotában széthullott körülötte a tagság is.

Majd volt egy EMKE, 1940 és 1944 között, újra Magyarországon, Észak-Erdélyben, amely arra a rövid időre élvezhette ugyan a magyar állam anyagi támogatását, de már a második világháború körülményei között kellett volna megtalálnia a cselekvés módjait, eljuttatni, főképp a szórványmagyarság körébe a magyar szót, a magyar kultúrát.

Aztán volt még egy néhány rövid év (1945 és 1947 között), amelyet az egyesület a Magyar Népi Szövetség árnyékában és annak függelékeként tengett át, hogy aztán 1947 őszén, az összes civilszervezetekkel és egyesületekkel együtt eltűnjön, s még az emléke is kárhozatossá minősíttessék.

És végül van a jelen, ez a nemsokára 25 esztendő: a kommunista rendszer összeomlása utáni újraszületés 1991. április 20-án, Brassóban, amikor közel 100, már öntevékenyen megalakult romániai magyar közművelődési egyesület, együttes és szervezet 200 küldötte döntött úgy, hogy a hazai magyar művelődési munkát egybefogó képviseleti szervként újraalakítja az EMKÉ-t, és megszavazta az új körülményekhez újraalkotott Alapszabályokat.

Ez a 130 év története – nem dió-, és nem is mogyoróhéjban, hanem még annál is kisebbre, egy atom burkán belülre szorítva.

Az 1880-as évek elején az elvárások igen nagyok voltak. „Az erdélyi magyar társadalomnak – fogalmazta meg Felméri Lajos az alakuló közgyűlés előkészítésére szétküldött felhívásban – valóságos hősies erőfeszítést kell a nemzetmentő munkában kifejtenie: a szószék a maga tettre buzdításával, az iskola a maga tanításával és nevelő hatásával, a községek és a megyék értelmisége erélyök legjavával ugyancsak lássanak munkához, hogy megmentsék és megtartsák fajunknak birtokban, népben és nyelvben, ami megmenthető és megtartható.” (Idézi Sándor József: *EMKE-emlékkönyv* 84.) Ezzel indult el az EMKE, mint a korra jellemző, a magyar társadalom felső rétegeit megszólító, és az ő áldozatkészségükre, hathatós anyagi támogatásukra építő szervezet. Magyar elemi iskolákat, óvodákat, gyermekmenhelyeket, népkönyvtárakat létesíteni, olvasóköröket, dalárdákat szervezni az erdélyi (már akkor) kisebbségi és szórványvidéken, áldozatos munkát végző papoknak, tanítóknak nyújtani anyagi támogatást. Az akkori EMKE tagjai, pártolói között nem kevesen voltak, akik iskolák, óvodák számára felhasználható ingatlanokat, az azokban létesített iskolák fenntartását biztosító jelentős vagyonokat adományoztak. S így jöhetett létre az a 162 elemi népiskola, 77 óvoda és gyermekotthon, az a több mint 200 településen működtetett EMKE-könyvtár, az a 82 dalkör, amelyekről 1910-ben Sándor József tételesen és részletekbe menően beszámolt.

130 éves az EMKE című tudományos ülésszak a Györkös Mányi Albert Emlékházban. Ács Zsolt felvétele

Az akkori erdélyi magyar társadalom tudta, mivel tartozik a köznek, s legjobbjai, az első EMKE több mint 2000 alapító és örökös tagja jelét is adta ennek. A kiegyezés utáni korszak Magyarországáról, vezető osztályainak Trianonhoz vezető történelmi vakságáról, sokat beszélünk – és jogosan. De amellett idézhetjük – sőt, a mai vezető osztályokra gondolva idéznünk is kell – azt, hogy az EMKE nem volt – ahogyan a *Bécsi Magyar Újság*ban Jászi Oszkár 1920-ban egy cikkben minősítette – „a grófok s egyéb deklamáló naplopók bankettező, hurrázó, a faji gyűlöletet szító, dús szinekúrákat nyújtó tápintézete” (Sándor József után idézi Gaal György. 13.), hanem a szórványban magára hagyottan elvesző testvérekért felelősséget érzők és áldozatot vállalók, felelősségérzetüket tettekben kimutatók serege.

Aztán jöttek az első világháborút követő évtizedek, amikor az erdélyi magyarságból közel 200 000-en választották a földönfutó sorsot, amikor épp a kisebbségi és szórványvidék magyar hivatalnokrétege fogyatkozott meg, vagy tűnt el végérvényesen azokról a tájakról. Amikor az EMKE-vagyon jelentős része a román földreform kisajátító rendelkezéseinek hatálya alá került, amikor a korábbi évtizedekben létrehozott iskolák és óvodák egy jelentős részére tette rá kezét a román állam s változtatta át őket román iskolákká, amikor széthullt a könyvtár- és olvasókör-hálózat. Egy 1930-as számbavétel az 1918-at megelőző időkben létezett 195 olvasó- és társaskörből mindössze 106-tól volt képes adatokat szerezni, a 355 könyvtárból 234-ről, az EMKE által létesített 1417 népkönyvtárból 179-ről. (Sulyok-Fritz: *Erdélyi magyar évkönyv*, 1930.)

Hogy a kisebbségi és szórványmagyarság ezeket az évtizedeket kultúrájában és műveltségében túlélte, az annak volt köszönhető, hogy a történelmi magyar egyházak e körülmények között is teljesítették hivatásukat: védelmezték nem csak a templomot, de a folyamatos támadásnak kitett felekezeti iskolát is, tovább tartva életben bennük a magyar szót, a magyar tudást. Névtelen papok és tanítók álltak oda a megmaradt kórusok élére, szerveztek iskolai vagy egyházi ünnepélyeket, éltették vagy támasztották fel általuk újra a népköltészet, a népi művészet értékeit. Az EMKE tehetetlenségre kárhoztatottságának évtizedeiben létre jött az Erdélyi Fiatalok csoportja, a „népszolgálat” eszméjének és gyakorlatának éltetője, kialakult a Hitel-kör, amelyben az akkor fiatal Venczel József 1939-ben, a ki-

Murádin Jenő előadása a 130 éves az EMKE című konferencián. Ács Zsolt felvétele

rályi diktatúra idején dolgozta ki messze tekintő művelődéspolitikai tervét, különös fontosságot tulajdonítva az akkor immár végre államilag jóváhagyott Alapszabállyal rendelkező EMKÉ-nek. (Venczel József: *Művelődéspolitikai terv.* Hitel, 1939/1. Újraközölve: Venczel József: *Erdélyi föld – erdélyi társadalom.* Válogatott írások, Bp. 1988. 215-224.)

Hiába akadályozta a hatalom a két világháború között minden eszközzel az EMKE tényleges működését, hiába próbálta álságos „észrevételekkel" még formailag is ellehetetleníteni az egyesületet, az erdélyi magyar művelődés és műveltség, népi gyökerekből táplálkozva, sőt a népművészet új éltető forrásait felfakasztva, tovább élt és éltető ereje tudott lenni a megmaradni akaró kisebbségi közösségnek.

És ugyanez történt a kommunista hatalom évtizedeiben is, amikor a közművelődést is a „kommunista nevelés" kísérleti terepévé próbálták tenni, amikor kultúrotthonok sokasága épült ugyan, és bennük könyvtárak, művészegyüttesek százai működtek, de a hatalom által számukra kiszabott cél „az új ember" kinevelése volt, vagy később, a *Megéneklünk Románia* keretei között kizárólag a rendszer és vezérei dicsőítése. Azoknak az intézményeknek a működtetői között bizony voltak – és nem kevesen –, akik „megadták a császárnak, ami a császáré", és közben elfelejtkeztek a bibliai intés második feléről. De voltak – és még többen –, akik a kényszerű keretekben a valós népi és nemzeti értékeket tudták tovább éltetni. S ezek az értékek – és az őket éltető kisközösségek - nőttek ki gomba módra a földből 1989 decembere után, létrehozva azt az EMKÉ-t, amely ma felidézi az elmúlt 130 évet.

Az „új" EMKE folytatója is volt az örökségnek, de más is volt ugyanakkor – hozzáigazította arculatát a több mint egy évszázad alatt megváltozott világhoz. Önmaguk erejéből született közösségi szerveződések álltak készen 1991-ben arra, hogy az akkori RMDSZ vezetőségének egyetlen bátorító szavára a tett mezejére lépjenek.

Sajátos – egyik korábbi EMKÉ-hez sem hasonlító – képződmény született 1991-ben: önálló és öntevékeny (s épp ez által az öntevékenység által belülről erős) magyar művelődési közösségek „csúcsszervezete", amely azonban úgy kívánta integrálni az őt létrehozó közösségeket, hogy minél több segítséget nyújtson önálló kiteljesedésükhöz. Nem deklarálta magát „legfelsőbb döntéshozó szerv"-nek, hanem abban igyekezett segíteni, hogy ki-ki minél hatékonyabban végezhesse a maga-felvállalta munkát. Ezen fáradoztak területi alelnökei, ezzel a céllal jöttek létra szakmai tömörülései: a Romániai Magyar Kórusszövetség, a Táncszövetség, a műkedvelő együtteseket tömörítő Jádzó, a Könyvtáros-szövetség és a többiek, amelyeknek akkor még szükségük volt egy jogilag is elismert „ernyőszervezetre".

Aztán az idők múlásával, aki fontosnak tartotta, megszerezte az önálló működéshez szükséges jogi formákat: a kiskacsák előtipegtek az „ernyő" alól, megtollasodtak, s tették-teszik a maguk dolgát.

Közben az RMDSZ is kiépítette a maga kulturális irányító szerveit: a (más reszortokkal társított) művelődési főosztályt, majd újabban a Kisebbségi Autonómia Tanácsot. Az EMKE azonban ettől nem vált fölöslegessé: megtalálta a módját annak, hogy továbbra is egész közösségünk léptékében hordozza vállán a magyar közművelődés ügyét.

Hogy miképpen, arra most csak két dolgot emelnék ki:

Az egyik az EMKE – és nemrég elvesztett második elnökünk, Kötő József – kezdeményezésére létrejött Magyar Ház-program. Ez volt a hazai magyar közösségek összefogásának egy olyan új formája, amelynek eredményeként ma Máramarosszigettől Szilágysomlyón át Bukarestig és a csángóföldi Pusztináig közösségi létesítmények láncolata fogja át az országot, ahol az óvodás gyermekektől a nyugdíjasokig, a legkülönbözőbb rendezvényekre, foglalatosságokra gyűlhet egybe a magyar szóra, magyar kultúrára szomjas felnőtt és gyermek. E Magyar Házak működtetői a munkájukat hivatásnak tekintő nők és férfiak, akik a 21. századi adottságokra szabott munkájukkal töltik be a megmaradás parancsát. Ők az éltetői ezeknek a kereteknek, ők a biztosítékai közösségeink megmaradásának.

A másik a hazai magyar közművelődési munka és művészi teljesítmény közösségi megbecsülésének módja. A magunk között egy kis lokálpatrióta túlzással „Erdélyi Oscar"-nak is becézett EMKE-díjak, amelyeket 1992 óta – immár 24. éve – az előző évi munkát számba vevő közgyűléseink ünnepi pillanatában adunk át. Kiváló erdélyi személyiségek nevét viselik ezek a díjak, mintegy jelzéseként annak a mércének, amely a díjazottak munkáját is minősíti. A Venczel Árpád-alkotta szobor, illetve plakett birtokosainak száma mára meghaladta a 300-at is – egész hadsereg, egy mai értelemben vett „népszolgálat" képviselőiből.

Ma mindennél inkább átérezzük azt, hogy megmaradásunk záloga kisközösségeink megtartása. Nem a világrengető „projektek", tíz meg húsz éves „távlati tervek", hanem a lankadatlanul végzett, nem egyszer észrevétlenül maradó mindennapi aprómunka.

Ez a mi munkánk, és nem is kevés.

Köszönjük azoknak, akik előttünk jártak, azoknak, akik az utóbbi negyedszázadban velünk voltak és vannak.

Dávid Gyula

Szebeni Zsuzsa méltatása

Szebeni Zsuzsa nevét most már ez az EMKE-díj is összeköti a köztudatban a Bánffy Miklóséval, s nem is alaptalanul. Hiszen amióta 2010-ben a budapesti Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet rendezésében megnyitották első Bánffy-kiállítását, s amióta a sokoldalú és oly sok téren maradandót alkotó író–művész–politikus pályáját szemléltető kiállítások sora bejárta nem csak Magyarország és Erdély városait, hanem érdeklődő közönséget vonzott Hágától és Rabattól Bukarestig és Kisinyovig is, az ő neve, mint e kiállítások „kurátoráé" összefonódott a Bánffy Miklóséval.

Mi azonban tartozunk az igazságnak azzal, hogy ezt a köztudatban joggal élő képet több vonatkozásban is teljesebbé tegyük, pontosítsuk:

Mindenekelőtt azzal, hogy – amint az az EMKE-díj oklevelén is olvasható – hozzákapcsoljuk Szebeni Zsuzsa nevét az Ignácz Rózsáéhoz, a Kiss Manyiéhoz, a Bornemissza Karoláéhoz is, hiszen Bánffy-kiállításait megelőzően, és azokkal párhuzamosan az ő életpályájukkal kapcsolatos kiállításokat is rendezett, s azok, ha nem is jutottak el olyan sok és olyan nevezetes helyre, a mi számunkra sokat jelentő művészeti és közművelődési események voltak.

A másik kiigazítás az említett kiállítások kapcsán a „kurátor" minősítésre vonatkozik, és legalábbis e minősítés tartalmának kitágítását igényli.

Szebeni Zsuzsa ugyanis nem csak „kurátora" volt ezeknek a kiállításoknak, hanem sokkal több: ezek mögött a „feladatok" mögött – és azokon túl is - az ő esetében sokéves színháztörténeti tudományos kutatómunka állt. Búvárkodás levéltárakban és írói–művészi hagyatékokban, tanulmányok, könyvek, szakközlemények a jelenkori magyar színháztörténet témakörében, könyv a gyergyószentmiklósi Figura Stúdióról, a kolozsvári bábszínház legendás alapítójáról, Kovács Ildikóról, Bánffy Mikós esetében a színházzal kapcsolatos sokrétű munkássága előzményeinek feltárása, több tanulmányban visszavezetve a gyermekkor akár ösztönösnek is vehető művészi megnyilvánulásaiig, s azok kibontása a Magyar Operaház intendánsi feladatkörében.

Szebeni Zsuzsa

A harmadik kiegészítésünk – mármint a „kurátor"-ra vonatkozóan – a Bánffy-életmű bemutatásának folyamatos gazdagítása, hozzáigazítása az új és új helyszínekhez, helyzetekhez. Akinek alkalma volt követni a Bánffy-kiállítások sorát, az felfigyelhetett arra, hogy még „ugyanaz" a kiállítás is mennyire más volt az OSZMI körtermében vagy a budapesti Operaház Vörös termében, mint a kolozsvári Reményik-Galériában, a Csíkszeredai Múzeumban, a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban, a Rabatban, a Marokkói Nemzeti Könyvtár üvegtermében, vagy tartalmában is kibővülve, az addig múzeumi raktárakban meghúzódó bonchidai szoborgaléria darabjaival, a kolozsvári Erdélyi Történelmi Múzeumban, legutóbb Budapesten a Nemzeti Színház szomszédságában lévő Zikkurat spirál vonalú lejtős közlekedőjén megközelíthető termeiben.

De a „kurátor"-sághoz, úgy ahogy azt Szebeni Zsuzsa értelmezi, hozzátartozik az az aprómunka, ameddig az anyag eljut a közönség elé tárható látványig. „A tárlat csapatmunka" – mondta egyik nyilatkozatában, s az ő kiállításainál ez kétszeresen is igaz. Ez alkalommal azonban a csapatból a „kurátor" mellett legalábbis a „képszerkesztő"-ként feltüntetett Szebeni Szabó Róbert nevét ki kell emelnünk és odagondolnunk a most átadott diplomára, hiszen neki köszönhetjük a kiállításon élményt nyújtó látvánnyá vált anyagot.

És végül még egy kiegészítés, ami már az általa eddig szervezett kiállítások kisugárzását jelzi: a 2008-as Ignácz Rózsa-kiállítás után ugyanis az írónőnek emlékszobája nyílt Kovásznán, a Kiss Manyi-kiállítás után Zágonban, aztán Bánffy Miklós nevét vette fel a több kiállítást is támogató Magyar Külügyminisztérium szakkönyvtára. És az is a Szebeni Zsuzsa által létrehozott kiállítások továbbgyűrűzése, hogy nemrég avatták fel a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban azt a Csaba királyfi-vitráliumot, amelyet még Bánffy Miklós tervezett, s amelynek rajzát először egy molinón ismerhettük meg a 2010-es Bánffy-kiállításon.

Szeretnők remélni, hogy ezeknek a Bánffy-kiállításoknak valamelyike révén a Nagyúr egyszer hazatér a romjaiból szemünk láttára megéledő Bonchidai Kastélyba. A Miklós-kastély és a Bánffy Miklós könyvtárszobáját is magába foglaló keleti bástya már restaurálva van – reméljük, nem sokáig kell várnia.

(Elhangzott 2015. április 11-én Kolozsváron, az EMKE díjátadó ünnepségén)

Miklós Zoltán

Zepeczaner Jenő méltatása

Zepeczaner Jenő

Zepeczaner Jenő szakmai tevékenysége folyamatosnak és kiegyensúlyozottnak nevezhető, egy olyan életpályát vetítve elénk, amelyben a hivatása melletti elkötelezettség a családi prioritásokat követően kiemelt szerephez jutott.

Élete Marosvásárhelyről indult 1946. december 11-én, középiskolai tanulmányait pedig Szovátán végezte el. Már fiatalkorában a történelemi tények minél behatóbb megismerésére összpontosított, éppen ezért történelemtanári képesítést szerzett a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen. Kezdetben pedagógusként törekedett ismereti átadására, de néhány év tanári pályafutását egy hosszú, nyugdíjazásáig tartó, a székelyudvarhelyi múzeum történetével összefonódó szakmai munka követte. A jelenleg Haáz Rezső múzeumalapító nevét viselő székelyudvarhelyi közgyűjtemény szakaszos modernizációs korszakairól beszélhetünk 1975-től, attól az időponttól, hogy Zepeczaner Jenőt múzeumvezetői tisztséggel bízták meg.

A székelyföldi múzeumok életében egy hős korszak volt a 20. század második fele, amikor ugyanis a szocialista közszemlélet és a muzeológus pozitivista szemléletének egészséges összegyeztetésére kellett törekedni. Ekkor fektették le az udvarhelyi múzeum alapjait is. Zepezcaner Jenőnek prioritásai között ott szerepelt az állandó múzeumi székhely biztosítása, a műtárgyak gondos elhelyezése és legalább a kötelező minimum kiharcolása a kiszolgáló személyzet terén is. A városi múzeum 1978-ban az Állandó Képtár épületével bővült, ahol a *Korunk* hagyatéka is elhelyezést nyert. Ugyanebben az időszakban további külső egységek nyíltak meg: létrejött a Tompa László és a Tomcsa Sándor emlékszoba. Ezáltal állított emléket a város irodalmi nagyjai számára.

Összességében 38 évig dolgozott a Haáz Rezső Múzeumban, kutatásai a legtöbb alkalommal a múzeumi szükségleteket elégítették ki, a kiállítások hátteréül szolgáltak. Amikor pedig tehette, a számára kedves témák alapos elmélyítését, publikálását végezte.

Orbán Balázs élete és munkássága mindvégig foglalkoztatta. A rendelkezésre álló történelmi források kiaknázása révén e témában több cikket közölt, sikeresen tisztázva a legnagyobb székely személye körül forgó néhány tévhitet. Kutatásainak tárgyiasult eredménye Lengyelfalván, az Orbán-kúriában berendezett állandó Orbán Balázs emlékszoba is.

A székelyföldi fürdők története egy kevéssé ismert téma volt, amely kiterjesztéséhez hozzájárult Zepeczaner Jenő. Kezdetben Szováta történetét kutatta, majd további fürdőhelyek kerültek vizsgálata fókuszába: Korond, Homoródfürdő, Szejkefürdő és mások. Ezen a téren elért kimagasló eredményként nyugtázható a Szejkefüdőn megépült, és jelenleg a Haáz Rezső Múzeum külső egységeként működő Borvízmúzeum.

Nagy odaadással kutatta a székelyudvarhelyi, majd a székelyföldi céhek tárgyi emlékeit, a behívótáblákat, pecséteket és céhcímereket. Muzeológusi szempontból hálás témának bizonyult, hiszen többszöri kiállítások szervezésére is lehetőséget nyújtott. 2009-től a Székely címer-, pecsét- és zászlótörténeti munkacsoport aktív tagja. Kitartó ösztönzése révén 2011-ben sikerült „kiszabadítani” 133 év után a kolozsvári székhelyű Erdélyi Történeti Nemzeti Múzeum raktárából a székely nemzet pecsétjét, s ezt bemutatni minden egyes székelyföldi múzeumban.

Zepeczaner Jenő nevéhez számos kiállítás szervezése, gazdag szerkesztői tevékenység, tudományos és ismeretterjesztő előadások sora kötődik. Tanulmányait folyóiratokban, mint a *Korunk*, a *Művelődés* és a *Székelyföld*, tudományos évkönyvekben, továbbá tanulmánykötetek hasábjain olvashatjuk. Önálló kötetei, forrásközlései és tanulmányai a történelemkutatás terén elért eredményeit szemléltetik.

A megszerzett szakmai és közösségi elismerések sorából megemlítem az Erdélyi Múzeum Egyesület Honismereti Pályázatán elért III. díjat, amelyet 1995-ben Herman Gusztáv Mihály történész kollégájával közösen írt munkájukért kaptak meg. 2010-ben a Székelyudvarhelyért Alapítvány éves díjátadó rendezvénye alkalmából múzeumigazgatói munkássága elismerése jeléül részesült kitüntetésben. 2012-ben a Magyar Tudomány Napja tiszteletére szervezett ünnepség keretében a helyismereti források kutatása és muzeológusi munkássága terén elért eredményeiért Udvarhelyszéki Tudományért díjban részesítették.

Ha csak egyszerű egybecsengésként is minősítjük, de fontos hangsúlyozni, mennyire időszerű a most átadásra kerülő Bányai János-díj. Zepeczaner Jenő volt az a személy, aki hivatásának tekintette Székelyföld legnagyobb geológusának, Bányai János hagyatékának elhelyezését és megőrzését a székelyudvarhelyi közgyűjteményben. 1990-ben pedig az ő főszerkesztősége révén a Haáz Rezső Múzeum újraélesztette a Bányai János által 1931-ben *Székelység* címmel létesített folyóiratot. Kettőjük munkájának térbeli és időbeli távolsága ellenére a folytonosság továbbra is biztosított, hiszen a Zepeczaner Jenő által létrehozott szejkefürdői Borvízmúzeumban Bányai János hagyatékából állandó kiállítás tekinthető meg.

(Elhangzott 2015. április 11-én Kolozsváron, az EMKE díjátadó ünnepségén)

Pozsony Ferenc

Könczei Csongor méltatása

Könczei Csongor

Az EMKE vezetősége ebben az évben dr. Könczei Csongornak ítélte a Kacsó András-díjat. Megtisztelő, hogy a díjazott szakmai, tudományos, kulturális és közéleti munkásságát én méltathatom.

A kitüntetett 1974. július 5-én született kincses városunkban. Rá igazán érvényes, hogy a népi kultúrával, a népzenével és a néptánccal való ismerkedése már jóval születése előtt elkezdődött. Édesapja, Könczei Ádám és édesanyja, Tolna Éva meghatározó szerepet játszottak az erdélyi folklór összegyűjtésében, rendszerezésében és továbbadásában, valamint a kolozsvári táncházmozgalom, diákegyüttesek megalapításában és működtetésében. Tehát olyan értelmiségi családban nőtt fel, amelyben a szülők szinte észrevétlenül, de tudatosan arra törekedtek, hogy ne csak tanítványaik, hanem saját gyermekeik felé is közvetítsék az etnikailag, felekezetileg sokszínű Erdély népi kultúrájának legnemesebb, esztétikai és közösségi értékeit.

A Babeș-Bolyai Tudományegyetem Magyar Nyelv- és Kultúra Tanszékén 1997-ben szerzett magyar-néprajz szakos oklevelet, majd ugyanott 1998-ban fejezte be mesteri tanulmányait. A következő évben (1999) az Európai Tanulmányok Karán már kulturális antropológiából szerzett mesteri oklevelet. Kolozsvári tanulmányai után beiratkozott Budapesten az Eötvös Lóránd Tudományegyetem néprajztudományi doktori iskolájába, ahol 2008-ban sikerrel védte meg *A kalotaszegi cigányzenészek társadalmi és kulturális hálózatáról* írt doktori disszertációját.

Az erdélyi táncházmozgalomról édesapjával együtt írt tanulmánykötete 2004-ben a Kriza János Néprajzi Társaságnál jelent meg. PhD dolgozatát szintén a Kriza Társaság adta ki 2011-ben. Annak átdolgozott, angol nyelvű változatát a kolozsvári Kisebbségkutató Intézet jelentette meg 2012-ben. Több mint 20 rangos hazai és nemzetközi tudományos rendezvényen tartott előadást. Közel tíz konferenciakötetet szerkesztett az erdélyi táncművészettel, táncházmozgalommal kapcsolatban, valamint a népi kultúra és az identitás viszonyáról. 40 dolgozata jelent meg különböző rangos tanulmánykötetekben, szakmai folyóiratokban, amelyekben az erdélyi, kalotaszegi cigányzenészdinasztiák státuszáról, nemzedékeiről, azoknak stílusváltásáról, az etnikai és a regionális identitás működéséről, a magyar táncházmozgalom dilemáiról értekezik. Kiemeljük, hogy nyomtatásban megjelent könyveit, tanulmányait megbecsült, rangos szerzők méltatták, idézték és ismertették.

Könczei Csongor 1998 és 2001 között néptáncot oktatott a kolozsvári Brassai Sámuel Líceumban, majd 2002 és 2003 között a János Zsigmond Unitárius Kollégiumban. 2002-ben és 2004-ben a Heltai Gáspár Könyvtári Alapítvány által kezdeményezett és szervezett néptáncoktatói képzés elméleti és gyakorlati oktatója. 2003–2004-ben óraadó tanár a BBTE Magyar Néprajz és Kultúra Tanszékén, ahol elsősorban *A magyar tánchagyomány az ezredfordulón* című szemináriumot vezette. 2004 és 2007 között a Tranzit Alapítvány programfelelőse volt, 2005-től kezdődően pedig a Romániai Magyar Néptánc Egyesület néptáncoktató képzéseinek tanára. 2009–2010-ben a marosvásárhelyi Művészeti Egyetem Színházművészeti Karán, a mozgásművészeti szakirányban etnokoreológiát oktatott. 2007-től egészen napjainkig a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet tudományos kutatója.

Miközben Könczei Csongor megfelelő távolságból, sokszor kritikával és önkritikával elemzi, értelmezi a magyar néptáncmozgalmat, már 1979-től, tehát 5 éves korától kezdődően néptáncol, 1988-tól muzsikál, 1990-től a Bogáncs, majd 1993-tól a Zurboló Néptáncegyüttest vezeti. 1993-től a kolozsvári Üsztürü zenekar alapító tagja. Koreográfusként a Háromszék, Hargita és a Maros hivatásos néptáncegyüttes számos sikeres előadását rendezte. Zenészként és koreográfusként cselekvően résztvett a kalotaszentkirályi, válaszúti, hadadi, magyarlapádi, várfalvi néptánctáborokban. Oroszlánrészt vállalt 1992-től kezdődően a kolozsvári ifjúsági néptánctalálkozók megszervezésében. Koreográfusként, rendezőként elsősorban a belső-erdélyi magyar, román és cigány közösségek táncos hagyományait dolgozta fel, vitte színpadra sikeres táncjátékok, tematikus műsorok formájában. A Maros Művészegyüttes és a Háromszék Táncegyüttes, valamint a kolozsvári Magyar Opera számára bátyjával, Könczei Árpáddal együtt több sikeres koreográfiát komponált.

Összefoglalóan kiemelhetjük, hogy Könczei Csongor közel négy évtizede van jelen a hazai színpadokon, táncházakban, táborokban táncosként, zenészként, oktatóként, rendezőként, szervezőként, valamint a kalotaszegi és belső-erdélyi falvakban terepkutatóként, nemzetközi tudományos konferenciákon előadóként, intézeti tanulmánykötetek szerkesztőjeként, rangos nemzetközi tudományos rendezvények szervezőjeként, kisebbségi kérdések szakavatott tudósaként.

Könczei Csongornak, a kiváló néprajzkutatónak, a megszállott rendezőnek, szervezőnek, táncosnak, muzsikusnak, két gyermek édesapjának őszintén gratulálunk eddigi eredményeihez, jó egészséget, hosszú életet, kiváló szakmai eredményeket kívánunk a Kacsó András-díj átadási ünnepségén.

(Elhangzott 2015. április 11-én Kolozsváron, az EMKE díjátadó ünnepségén)

Keresztes Attila

László Csaba méltatása

Csabika. Színészről olyan könnyű nyilvános elismerést mondani, mert lételeme a nyilvánosság. Ebben él nap mint nap, mivel ez a létformája. Sokkal nehezebb az alakítások mögötti emberről mondani bármit is, mert ez az a féltve őrzött csoda, aminek ki kell tartani egy életen át, hogy újabb meg újabb átalakulásban mutatkozhasson meg. Azt hiszem, hogy egy elismerés, díj mégiscsak az embernek szól, nem a színésznek. Az embernek, aki történetesen színész – esetünkben nem is akármilyen. László Csaba harmadik éve munkatársam, barátom, mondhatom színészem. Ennél lényegesen több ideje van a pályán, immár tizenötödik évadját tölti a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulatánál. Nem sorolom, hogy mi mindent játszott, mivel igen hosszú a lajstrom – inkább az a fontos, hogy hogyan? A színészképzésben azt tanuljuk, hogy a mindenkori színpadi hitelesség legközelebbi állapota a gyermeki, feltétel nélküli hit. A bennünk élő gyermek tisztasága, fogékonysága, érzékenysége. László Csaba talán legmeghatározóbb kivolta, ez a gyermek. Ő Csabika. Ezen a néven él köztünk. Ez a név nem lekicsinylés, nem holmi infantilitásra utaló jel, hanem emberi és színészi létállapotának legpontosabb tükre. Olyan név, aminek kiérdemlése és megőrzése viselőjének legnagyobb titkai és varázslatai közé tartozik. Csabika olyan érzékenységgel közelíti meg a különböző fiktív karaktereket, hogy szívet ad nekik. A színész mögötti ember megtalálja a szerep mögötti embert, aki egyre csak lélegzik, izzad, szenved vagy esetleg boldog. De minden esetben él és igaz. Akkor is ember, ha történetesen épp egy nyúl. Csabika arcot ad az eljátszott figuráknak: a sajátját és a szereplőét. Még elmondva is bonyolult ez – pedig milyen egyszerűnek tűnik, amikor ő csinálja. Zavarba ejtő őszinteséggel viszonyul a környezetéhez, és ez által teremt valami érthetetlen szakmaisággal telített közeget. Ez a gyermek próbálja megfogalmazni, megérteni az őt körülvevő világot. A színház nyelvén. Tizenöt éve van a pályán. Ez annyi idő, míg egy gyerek az első osztálytól eljut az egyetemi diplomáig, és közben felnő. Csabika tehát kétszer is felnőtt – és közben megőrizte magában a gyermeket, annak őszinteségét, kíváncsiságát, nyitottságát, keresgélését. Kívánom neki, hogy tudjon ilyen maradni mindvégig. Még sok tizenöt évig. Fiatal színészként. Mondogatjuk, hogy a díjak nem kellenek, mert nem azért csináljuk. Ez így is van. Egészen addig, míg nem kapunk díjat. Egy díj, annak a megünneplése, amit addig csináltunk. Gratulálok László Csabikának ezért az ünnepéért!

(Elhangzott 2015. április 11-én Kolozsváron, az EMKE díjátadó ünnepségén)

László Csaba

Corpusz

Gergely Balázs

Vincze Zoltán méltatása

Tisztelt hölgyeim és uraim! Meggyőződésem, hogy ha 2001 előtt mérték volna a diákság körében a kolozsvári Báthory István Elméleti Líceum – korábban 3-as Matematika-Fizika Líceum – tanárainak népszerűségét, bő másfél évtizeden keresztül Vincze Zoltán történelemtanár – mindannyiunk Zoli bácsija – évről-évre ott állt volna a képzeletbeli dobogón. Anélkül emelkedett ki az iskola igencsak erős tanári karából, hogy bármiféle versengő szellem, vagy a diákok „kegyeinek" keresése hajtotta volna. Épp ellenkezőleg: visszafogottsága, szerénysége őszinte elkötelezettséggel és lelkesedéssel párosult, így vált Ő sokunk szemében a tanári szoba Nemecsek Ernőjévé, akit lehetetlen volt nem szeretni. Mindemellett úgy ismerte és olyan hitelességgel tanította a történelmet, mintha azt nem is könyvekből tanulta volna, hanem évezredek időutazójaként megélte volna minden jelentősebb mozzanatát. Nem véletlen tehát, hogy a diákok rajongtak érte, és annak ellenére, hogy az iskola elsősorban reál beállítottságú volt, neki köszönhetően sokan döntöttek úgy, hogy egyetemi tanulmányaikat történelem, illetve régészetet szakon folytatják.

Vincze Zoltán egész tanári pályája alatt – állomásozzon Széken, Torockón vagy éppenséggel Székelykocsárdon – hasonlóképpen viszonyult a hivatásához, ebből következőleg Őhozzá is hasonlóképpen viszonyultak tanártársai és diákjai: mindenhol tisztelet és szeretet övezte.

2001-ben következett be az a pillanat, amelyet minden igazi pedagógus nehezen fogad el, hiszen a nyugdíjazást úgy éli meg, mint hivatásszerűen végzett munkájának kényszerű lezárását. Sokan belebetegednek ebbe. Nem így Vincze Zoltán. Nyugalmazott tanárként végre teljes mértékben azzá válhatott, amiben addig – paradox módon – a hőn szeretett tanári pálya korlátozta: kutató történésszé. Fiatalos lelkesedéssel vetette magát a munkába, éjt nappallá téve levéltárazott, könyvtárazott, utazott, jegyzetelt, s immár több mint tíz év távlatából jól látható, hogy a precíz szakszerűséggel végzett munkája nemcsak, hogy nem volt hiábavaló, hanem tudományos jelentősége alapján felbecsülhetetlen értéket képvisel. A helytörténeti és népszerűsítő tanulmányok és kötetek mellett az egyetemes és magyar tudománytörténetben egyaránt kiemelkedő fontosságú az a kutatómunka, amelynek eredményeként immár örökre Vincze Zoltán nevéhez kötődik az erdélyi és kolozsvári régészeti iskola születésének, első évtizedeinek dokumentálása és feldolgozása Pósta Béla iskolaalapító professzor és tanítványai hagyatéka alapján.

Mindenkori tanítványaként – sokunk nevében – a legnagyobb szeretettel mondom:

Tisztelt tanár úr, kedves Zoli bácsi! Isten éltesse, és köszönjük!

(Elhangzott 2015. április 11-én Kolozsváron, az EMKE díjátadó ünnepségén)

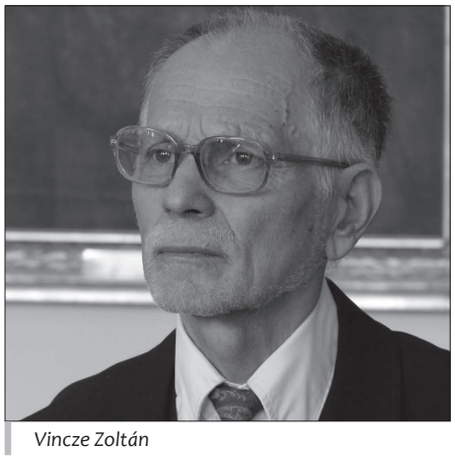

Vincze Zoltán

A levél

Balázs Imre József

Zsigmond Emese méltatása

Amikor a diákjaimat arról kérdezem a Bölcsészkaron, tudják-e, melyik a legnagyobb példányszámú romániai magyar kulturális folyóirat, általában nincs tippjük, de mikor meg is válaszolom nekik a kérdést, hogy a *Napsugár*ról van szó, akkor a mosolyokból látszik: rögtön értik, hogy miért éppen a *Napsugár* lehet az. Olyan kapocs a *Napsugár*, amelyik összeköti a nemzedéktársakat – és ugyanakkor nemzedékeken is átível a hozzá kapcsolódó élmény: megélt, reális közösséggé formálódik a *Napsugár*-olvasók tábora a mindenkori jelen pillanataiban, de az időben visszafelé nézve is.

Most, amikor Zsigmond Emesének, a *Napsugár* főszerkesztőjének Kun Kocsárd-díjat adományoz az EMKE, ezt a közösségteremtő energiát ismeri el. Huszonöt év telt el a rendszerváltás óta, ez idő alatt új alapokra kellett helyezni a gyermeklapok működését, és újraalapozni azt is, ahogyan a gyermekkultúráról gondolkodunk. Zsigmond Emese úgy találta meg a *Napsugár* és testvérlapja, a *Szivárvány* új helyét a kultúra egészében, hogy nem mondott le az évtizedek alatt megalapozott irodalmi színvonalról, de új kontextusba helyezte a gyermekirodalmat. Események, táborok, gyermekfoglalkozások szervezése kapott egyre nagyobb hangsúlyt az utóbbi két és fél évtizedben szórványban és a Székelyföldön egyaránt, és így a Napsugár Alapítvány szerepe egyre fontosabbá vált, a lapkiadási tevékenységen messze túlmutatva.

A *Napsugár* és a *Szivárvány* példája azt mutatja meg, hogy a kultúrában nem tekinthető semmi eleve adottnak, mindig újra és újra meg kell dolgozni érte: a közösséget nem elég megalapítani, hanem meg is kell tartani, tartalommal megtöltve a közösségben való együttlétet. Azt a sok-sok elsőosztályt, amelyik évről évre indul Erdélyben, nem magától értetődően egyszerű bekapcsolni a *Napsugár*-közösségbe. Ebben rengeteg évről évre újrakezdődő, és nem mindig látványos munka van, amelyik a kuliszszák mögött zajlik, telefonálásokat, üzenetváltásokat, levélírást, utazást és sok-sok személyes jelenlétet feltételez.

Saját tapasztalataim, amelyek a *Napsugár*hoz fűznek, nagyon sokrétűek: kisiskoláskorig nyúlnak vissza, még a rendszerváltás előttre, amikor gyereklevelezőként minden küldeményemre választ kaptam a szerkesztőségtől. Megtapasztalhattam tehát, hogy a Zsigmond Emese által irányított *Napsugár* esetében az, amit a gyerekek komolyan vételének nevezhetnénk, erős gyökerekkel rendelkezik. Később a lap szerzőjeként tapasztalhattam azt, ahogyan a szerzők közösségének alakulása, egyben tartása is e-mail üzeneteket, telefonhívásokat jelent – *Napsugár*-rendezvények és gyermekfoglalkozások résztvevőjeként a közösség lehető legkonkrétabb megtapasztalásában is részem lehetett. Végül, de nem utolsósorban pedig két kisiskolás korú lány édesapjaként azt is figyelhetem, ahogy az iskolás foglalkozásoknak vagy korábban az óvodaiaknak értelmes részévé válik a *Szivárvány*, illetve a *Napsugár* lapozgatása. Mondhatni a szemem láttára történik meg az, ahogy a saját lányaim is a *Napsugár*-közösség tagjaivá válnak, és ezt köszönöm Zsigmond Emesének.

Amikor ennek a laudációnak a megírására kértek, a díj adományozói jelezték, hogy Kötő József, az EMKE korábbi elnöke volt az, aki a Kun Kocsárd-díj idei díjazottjának személyére javaslatot tett. És teljesen bizonyos vagyok benne, hogy ez a javaslat minden erdélyi közművelődésben dolgozó egyetértésével találkozik.

A magam részéről csatlakozom ehhez az egyetértéshez, gratulálok a díjhoz, és további sikerekben gazdag munkát kívánok Zsigmond Emesének a *Napsugár* intézményrendszerének működtetéséhez.

(Elhangzott 2015. április 11-én Kolozsváron, az EMKE díjátadó ünnepségén)

Zsigmond Emese

Vita László András

Péter Pál méltatása

Hogyan lehet ünnepélyesen méltatni egy olyan ember tevékenységét, akinek nem okoz örömet, ha ünnepélyesen méltatjuk? Hogyan adjunk díjat egy olyan barátunknak, aki számára a formális, a rituális, a kedélyeskedő és általában minden, ami fesztív, nem több mint szükséges rossz?

Röviden: hogyan díjazzuk Péter Pált? Ha tapintatosan akarjuk, akkor elsősorban nagyon röviden. Ha őszintén akarjuk, akkor be kell látnunk, hogy kevesebb erőltetett dolog van, mint ünnepet erőltetni egy olyan személyre, aki számára az informális lét az alapvető létmód.

Így jobb, ha már az elején elismerjük, hogy amikor Péter Pálnak ítéljük oda a díjunkat, Péter Pál ízlését díjazzuk és azt a tapintatos módot, amely mecénási, rangrejtett kulturális kurátori tevékenységét jellemzi. Mert nem tudni mennyi pénzt költött Péter Pál kulturális, művészeti vagy szociális projektek támogatására. Nincs honlapja, évi jelentése, PR szakemberek által bemért szándéknyilatkozata, és divatos szófordulatokat tartalmazó éves stratégiája sincs. Mégis abból, ami tudható, amit így egymás között beszélünk, szerteágazó, folyamatos és igényes mecénási tevékenység körvonalazódik.

Péter Pál nem a tetszetős, hanem az igényes teljesítményt támogatja. Nem nemzetiségi, nem állampolgársági és nem műfaji sajátosságokat vesz figyelembe. Vagyis nem építi a támogatottak portfólióját, nem gyűjti valamiféle szempontok szerint a támogatottak típusát. Populáris vagy réteg-, irodalmi intézmény, rock-zenész, fotós, romániai román vagy magyar, magyarországi, japán, ismert, ismeretlen – lehetetlen tipikus profilt alkotni.

Péter Pál

Ha mindenképpen „profilozni” akarunk, akkor Péter Pál identitását profilozhatnánk. Péter Pál üzletember, pénzt csinál, és tanítja a pénzcsinálást. Liberális identitású, ami itt azt jelenti, hogy a régi iskolájú liberalizmust képviseli. Ez az az iskola, ami soha nem évül el. Ez Voltaire liberalizmusa, az értékrelativizmust elismerő és értékelő liberalizmus. Ez az a liberalizmus, ami nem valami ellen, hanem valami mellett foglal állást. Mert egy Péter Pállal folytatott pár perces beszélgetés is igazolja, hogy Péter Pál az a fajta liberális ember, aki legalább annyira érdekelt azokban az érvekben, amelyek cáfolják érvelését, mint azokban, amelyek megerősítik. És nem iszonyodik az intézményekben való munkától. Egykori szakpolitikusként és vállalkozóként is a korrekt gazdasági játékért szállt síkra.

Vállalkozó, politikus, liberális, kultúrafogyasztó. Ezek lehetnek Péter Pál közéleti identitásából a kategorizálható területek. Nehéz megmondani, hogy Péter Pál minek tartja inkább magát, valószínűleg egyiknek sem és mindegyiknek, egyszerre. Ő komplex identitású, sok helyre besorolható, ezért tulajdonképpen besorolhatatlan kolozsvári személyiség a díjazottunk. A legnehezebbet választotta: hogy kozmopolita legyen értékszemléletében és szakterületeiben is.

És mert nem lehetsz elég rövid ahhoz, hogy Péter Pál ne találja az elmondottakat túl hosszúnak, egy Andy Warhol idézettel zárom: jónak lenni az üzletben a legcsodálatosabb művészet. Pénzt csinálni művészet. Dolgozni, művészet. De a jó üzlet, a legnagyobb művészet.

(Elhangzott 2015. április 11-én Kolozsváron, az EMKE díjátadó ünnepségén)

Kopacz Katalin Mária

Kelemen Katalin méltatása

Kelemen Katalin

Kelemen Katalin Csíkszeredában élő és dolgozó könyvtáros, osztályvezető méltatásán gondolkodva Albert Schweitzer sorai jutottak eszembe: „... egy dolgot tudok: csak azok lesznek igazán boldogok, akik keresték és megtalálták, hogyan lehet másokat szolgálni."

Kelemen Katalin kolléganőm ilyen ember, aki úgy érez, gondolkodik, cselekszik, hogy mindennek, mindenkinek javára legyen, aki mindig azt keresi, hogy másokat szolgáljon.

A Babeş-Bolyai Tudományegyetem bölcsészkarán szerzett magyar–francia szakos tanári oklevelet. Hat évig, 1984 és 1990 között Balánbányán franciát és magyar irodalmat tanított.

1990. május elsejétől a Kájoni János Megyei Könyvtár munkatársa. Eleinte mint bibliográfus, majd a Helyismeret és különgyűjtemények részleg könyvtárosaként dolgozott. A részleg keretében végzett tevékenységének eredménye a Kájoni János Megyei Könyvtár regionális helyismereti gyűjteményének kiépítése, következetes gyarapítása, a helyi-regionális vonatkozású tartalmak feltárása, helyismereti adatbázisok építése, elérhetővé tétele. Ez a könyvtári gyűjtemény elsősorban a regionális, történeti-művelődéstörténeti irányú kutatásokhoz nyújt segítséget, közvetve székelyföldi kulturális értékeink széleskörű megismeréséhez járul hozzá. Kelemen Katalin helytörténeti bibliográfiai adatok, információk szolgáltatása révén számos helyismereti kiadvány létrejöttéhez is segítséget nyújtott és nyújt.

Kialakította és jelenleg is építi a Hargita megyei személyiségek életrajzi adatbázisát, amely olyan helyi kötődésű személyiségek életrajzi adatait tartalmazza, akiknek már lezárult az életpályájuk. Jelenleg a Hargita megyei személyiségek on-line adatbázisának építésén, elérhetővé tételén dolgozik. Az adatbázis alapján évente elkészül a helyi személyiségek évforduló-naptára, amelyet a könyvtár honlapján tesz elérhetővé.

A Kájoni János Megyei Könyvtár 2009-ben bekapcsolódott a digitalizálási tevékenységbe, székelyföldi vonatkozású nyomtatott kulturális értékeink megőrzése és széleskörű megismertetése céljából. A *Székelyföldi digitális emlékezet* című projekt révén Kelemen Katalin részt vett ennek a tevékenységnek az elindításában. A projekt széleskörű mediatizálását vállalta, és a digitalizálásra szánt, régi székelyföldi és erdélyi vonatkozású dokumentumok kiválogatását végezte el.

Munkája során több tematikus helytörténeti-helyismereti bibliográfiát állított össze, amelyek helyi vonatkozású kutatásokhoz járulhattak hozzá. Csíksomlyó helyismereti bibliográfiája a könyvtár kiadványaként 1990-ben jelent meg. A Csíkszeredában megjelent magyar könyvek bibliográfiai jegyzékét készítette a *Művelődés* című folyóirat *Könyvesház* című melléklete számára 1996 és 2007 között.

Helyismereti-helytörténeti kiadványok összeállításában és szerkesztésében vett részt, amelyek könyvtári kiadványként, vagy más intézményekkel közös kiadásban jelentek meg. Ilyenek a *Neves Csíkiak* című helyi személyiségeket bemutató könyvjelzősorozat vagy a Hargita Megyei Hagyományőrzési Forrásközpont által kiadott *Csíki Olvasókönyv*.

Kelemen Katalin könyvtári vonatkozású, illetve helyismereti témájú írását szakmai kiadványok vagy más folyóiratok közölték (*Könyvesház*, *Könyv*, *Könyvtár*, *Könyvtáros*, *Csíki Székely Múzeum évkönyve* stb).

Kezdeményezett olyan könyvtári rendezvényeket, amelyek célja a helyi és regionális kulturális értékeink bemutatása volt, illetve részt vett ilyen rendezvények szervezésében. Csak néhány példát említek: *Lapok a csíksomlyói iskolák múltjából* – iskolatörténeti kiállítás, *Kájoni János, az erdélyi kultúra követe* – virtuális kiállítás Kájoni János halálának 325. évfordulójára, *Honismereti estek* címmel helyismereti előadássorozat.

A közel 25 éve végzett könyvtári, szakmai feladatai mellett részt vesz a megyei könyvtár sokrétű kulturális, közművelődési, oktatási feladatainak ellátásában. A könyvtári rendezvények, szolgáltatások népszerűsítése, az intézmény sokoldalú közművelődési szerepének, tevékenységének ismertetése a média révén, a média tájékoztatása, sajtóközlemények készítése, a kapcsolattartás a médiával állandó feladata.

A Kájoni János Megyei Könyvtár honlapjának kezelése, tartalmának rendszeres frissítése – a könyvtári rendezvények, események ismertetői, beszámolói, fotók közzététele az eseményekről – ugyancsak a Katalin feladata.

Kilenc éve a ReMeK-e hírlevél - a Romániai Magyar Könyvtárosok Elektronikus hírlevele – egyik szerkesztője. A szakmai hírlevél elsősorban a romániai magyar könyvtárakban szervezett eseményekről, a hazai közművelődés területéről közöl híreket, kitekintéssel a nemzetközi szakmai hírekre.

Röviden vázoltam Kelemen Katalin könyvtáros érdemeit, és a felsorolás nem teljes. Tény, hogy Kelemen Katalin hozzáállásával, munkásságával bizonyítja, hogy bármit elérhetünk, ha elkötelezetten kitartunk mellette, és teszünk is érte. Ő a csendes, észrevétlenül dolgozó, de nélkülözhetetlen könyvtáros.

Egy afrikai szólásmondás szerint: „Sok kis ember sok kis helyen, miközben sok kis dolgot megtesz, megváltoztathatja a világ arcát." Kelemen Katalin egy ezek közül, és azt gondolom, ha sok Kelemen Katalin élne a világon, valóban megváltozna a világ arca.

(Elhangzott 2015. április 11-én Kolozsváron, az EMKE díjátadó ünnepségén)

Benkő Judit Emese

Péter Éva méltatása

Péter Éva

Így hozta az élet… – mondja, amikor szóba került, hogy pedagógusi pályája sok éve a Babeș-Bolyai Tudományegyetem református tanárképző karához kötődik: itt kezdett tanítani 1997-ben gyakornokként, és a ranglétra megfelelő fokain „fellépkedve", 2012-től ugyanitt előadótanár.

Én pedig arra gondolok, hogy talán nem is egészen véletlenül hozta úgy az élet, hogy pályájának tanári és zenetudományos része egyaránt szorosan kapcsolódik az egyházi zenéhez.

Péter Évának gyermekkora óta második otthona volt a templom, így hát megismerte a gyülekezeti éneket. Ez is szerepet játszhatott abban, hogy érettségi után évekig (1984–1995-ig) kántorként dolgozott Kolozsváron az Írisz negyedi, majd a Farkas utcai református templomban. A Kolozsvári Zenelíceum egykori hegedűszakosaként alaposan meg kellett dolgoznia ezért, de az orgona mindig is hozzátartozott az életéhez.

Életének fontos része az egyházzenei konferenciák szervezése: meggyőződése, hogy ezek jelentősége elsősorban abban rejlik, hogy közvetlenül összekapcsolja a diákokat az egyházi szolgálatot végző kántorokkal, lelkészekkel, s így mindkét felet jól szolgálja. Az általa szervezett konferenciák külföldről is rangos résztvevőket vonzanak Kolozsvárra, a református egyházzene legjobb ismerőit igyekszik elhozni, olyan szaktekintélyeket, mint Berkesi Sándor Liszt-díjas karnagy, aki mindig nagyon tartalmas előadásokat tartott, továbbá Dávid István orgonaművészt, Fekete Csabát, a debreceni kollégium kutatóját, illetve a budapesti református egyházzenei tevékenységet irányító Bódis Tamást.

Ugyanakkor egyházkerületi zenei előadóként folyamatosan friss zenei anyaggal, továbbképzők szervezésével igyekszik segíteni a kántorok, illetve a gyülekezeti kórusok tevékenységét.

Az egyházzene fontos vonalat képvisel Péter Éva zenetudományos tevékenységében is. 2005-ös doktori dolgozatát *Református gyülekezeti énekek az erdélyi írott és szájhagyományos forrásokban* címmel előbb magyar nyelven adta ki (2008), majd román nyelven is összegezte két kötetben (*Cântări comunitare reformate în tradiţia scrisă şi cea orală din Transilvania*, 2009)

Péter Éva további kötetek szerzője is. Pedagógiai tevékenységéhez kötődő kötetek, amelyek közvetlenül elősegítik a diákok fejlődését a *Kottaolvasó gyakorlatok* (1999), az *Ének–zene módszertan* (Szenik Ilona társszerzővel, 2010) és a *Zeneelmélet kurzus* (2009). Egyházzenei kötetét a magiszteri hallgatók tananyagként is hasznosíthatják; a zeneelmélet-kurzus, mint a szerző mondja, „praktikus könyv", amely tartalmazza a zeneszakos diákok számára fontos alapismereteket. Talán ezt, illetve az elméleti tudnivalókat kiegészítő *Szolfézs példatárat* (2009) forgatják leggyakrabban a zeneszakos hallgatók.

Márkos Albert zeneszerzői – elsősorban kórusszerzői – életműve is hangsúlyosan foglalkoztatta. Magiszeri dolgozatában a zeneszerző kórusműveit elemezve ébredt rá arra, hogy olyan zenei anyagról van szó, amelyet feltétlenül kellene ismertetni a diákokkal, s a dolgozat mintegy megalapozta a folytatásnak is tekinthető *Márkos Albert vokális népdalfeldolgozásai* című könyvet (2012), amelynek partitúraanyagát énekkarok is hasznosítják, tudomásom szerint például a Romániai Magyar Dalosszövetség által szervezett *Márkos Albert emlékünnepségen* (2014) a Guttman Mihály Pedagóguskórus is erre alapozta műsorát.

A különböző rangos szaklapokban (*Református Szemle*, *Parlando*, *Studia Musica*, utóbbinak 2008-tól szerkesztőbizottsági tagja is) közölt, illetve zenetudományos konferenciákon bemutatott tanulmányok, előadások, amelyek mind hozzátartoznak egy egyetemi tanár portréjához, nagyon hosszú jegyzéket tesznek ki.

Péter Éva azonban úgy véli: igazából ezekből pontosan az hiányzik, ami a legfontosabb: a pedagógiai munka minősége, ami nem szerepel a jegyzékben, és nem is mérhető precízen, pontozással. A mód, ahogyan diákjait irányítja, előrehaladásukat igyekszik megalapozni úgy, hogy az óra, legyen az szolfézs-zeneelmélet vagy egyházi ének, a zenetanítás módszertana vagy pedagógiai gyakorlat igazi élményt jelentsen, s a tanulást optimálisan elősegítő folyamat legyen.

Úgy érzi, megtalálja a hangot a tanítványaival, figyel rezdüléseikre, olvas a tekintetükből. Sok éve tanít ugyan, de mindig másképpen, hiszen évente más és más diákközösség érkezik az egyetemre, más színvonalon, más képességekkel, ő pedig szívesen alkalmazkodik hozzájuk. Számára a tanári pályáján maradandó sikert jelenthet egy szorgalmas tanítvány, egy jól sikerült szakdolgozat, ő pedig tud örülni a szorgalmas, következetes diákoknak, és (szerencsére) minden évfolyamon akad olyan tanítvány, akivel öröm dolgozni.

A tanítás öröme mellett legfontosabb számára a család, amelyben kölcsönös az egymásra figyelés, és mindkét gyermek megtalálta azt az utat, amely elégtételt, örömöket hoz számára.

Nem hiszem, hogy Péter Éva gondolt arra, hogy EMKE-díjat kap, bár nem ez az első kitüntetése. Hiszen 2002-ben a Romániai Magyar Dalosszövetség Jagamas János-díját vehette át (tegyük hozzá, 2002-től ő a szövetség egyik alelnöke), 2007-ben pedig a Babeș-Bolyai Tudományegyetem keretében működő ökumenikus kórus irányításáért tüntették ki.

Amióta ismerem, mindig szerény és mosolygós, a rádiós mikrofont szelíden, de határozottan elhessegeti a közeléből. Azt mondja, nem szövöget óriási terveket, egyszerűen teszi a dolgát, napról napra, „kis" lépésenként, lassan, de határozottan halad előre úgy, hogy közben minden egyes napnak megéli a maga kisebb-nagyobb sikerélményét. Gratulálok Péter Évának az EMKE-díjhoz, és kívánom, hogy továbbra is ugyanilyen derűsen és eredményesen „lépkedjen" tovább a pályán és az életben.

(Elhangzott 2015. április 11-én Kolozsváron, az EMKE díjátadó ünnepségén)

Visky András

Albert Csilla méltatása

Albert Csilla

Szeretet-procedúrák – ez a szókapcsolat jut az eszembe, amikor Albert Csillára és beérett, aligha megkerülhető művészetére gondolok. Benne élni a szeretet színre hozása fölemelő és olykor kifejezetten fékezhetetlen folyamatában – nos, ennek lett része valahogy Albert Csilla, és ennek tesz részévé bennünket, akik a nézőivé váltunk.

Engedjék meg, hogy megmagyarázzam.

Ha valaki végignézi Albert Csilla szerepeinek a listáját, tulajdonképpen jó sokáig a következő felsorolást találja: Gerle, Dajka, Malacfejű Balerina, Postás, Békegalamb, Páfrány, Manó, Őrült, Tolvaj, sőt egy Heidegger nevét visszhangoztató székely egérke is felbukkan – nos, mintha nem éppen a drámairodalom nagy szerepei volnának ezek csakugyan. Nyomasztóan haladunk előre az időben, arra születtünk, hogy megmutatkozzunk, mert színész volnánk és papírunk is van róla, ám hosszú időn át nem történik semmi. Illetve, ami a történik, az láthatatlan marad, mert a gazdagodó és növekvő lélek őrzi a titkot. Ezzel az ellentmondással élni: szeretnénk, hogy látva lássanak, de nem vesz észre senki, amiből persze azt a következtetést is sietünk levonni, hogy bizonyára nem is szeretnek, mert a szeretet-hittel az is együtt jár, hogy valaki vagy valakik számára nélkülözhetetlenek vagyunk, amit tehát adunk, mégsem maradhat titokban.

Albert Csilla hosszú évekig a láthatatlan és észrevehetetlen színész volt. Színpadra lépett, beszélt, énekelt, táncolt, amikor meg végre helyzet állt elő, egy három arcot formáló, iszonyatos maszkot kellett viselnie, amely mögül úgy tekintett ránk, mint a bosszú rettenetes istennője, akit mindegyre vártunk, és most hogy közénk jött, ismertük fel, hogy mi magunk is tárgyai vagyunk ennek a feneketlen égi igazságtevésnek.

Ma már persze sokan ismerik, és egyre többen észreveszik Albert Csilla színészi formátumát. Azt azonban méltánytalan volna elfelejtenünk, hogy olyannyira szabálytalan pályával van dolgunk az ő esetében, hogy a laudációk nyelvi kliséi – „fényes”, „alázatos”, „munkás”, „szerény”, „berobbant”, „lenyűgöző”, „mágus”, „sztár”, „díva”, „nagyasszony” stb. – mind-mind értelmetlenek és nevetségesek is egyszersmind. Mindannyiunk számára, akik a közelében élünk és dolgozunk, egyszercsak – hangsúlyozom: teljességgel észrevétlenül! – magától értetődővé lett, hogy Albert Csilla nagy, komoly művész, akinek valamennyi színpadi megjelenése az emberi lélek olyan mélységeit tárja elénk, amit alig merünk tudomásul venni, de amint mégis magunkhoz engedjük ezt a tudást, már nem akarunk nélküle élni.

Honnan jön mindez?

Onnan – erre jutottam –, hogy Albert Csilla a színészetet az önmaga megismerése, a világról és Istenről alkotott, mindig nyitott és tökéletlen tudása eszközévé tette. Következésképpen mindegy, hogy mihez nyúlt, vagy melyik kicsi-nagy szerepet vette magára, nem mulasztotta el, hogy önmagában szálljon – igen, nem tévedés: önmagában –, ennél lényegesebb feladat nem méretett ugyanis az emberre, hogy elmerüljön önmaga végtelenségében, mindabban, ami egyetlen emberben magát az átfoghatatlant, időben behatárolhatatlant jelenti.

Nagy szavak, tudom, de aki Albert Csillát ismeri, netán barátjaként tartja számon, nagyon jól tudja, miről beszélek: Albert Csilla valóban átadja a testét – az emberi léleknek ezt az egyetlen ismert formáját! – annak a megismerésnek, amit a bevezetőben szeretet-procedúrának neveztem, és ami tele van felfedezésekkel és kockázatokkal. Azért szeretet-folyamatok, mert Albert Csilla leleplezései, igazságtevései sohasem hidegek vagy netán cinikusak, hanem gyermeki tisztaságú, humorral átszőtt meghívások a közös, jelentéssel bíró tettre.

Én magam sokat köszönhetek Albert Csillának: olyan – egyszerre kitalált és valóságos – színpadi figuráimnak adott életet, akikről sejtelmem sem volt, hogy ennyire bonyolultak, mélyek és rettenetesek tudnak lenni, amint a leírt szavak a színpad számomra mindig bejárhatatlannak tetsző terében valóra válnak. És nem csak ezt a közös „szakmázást” kell megemlítenem most: Albert Csilla különös érzékenységgel lát bele az ember lelkébe, még akkor is, amikor csak véletlenül összefutunk valahol: gyakran olyat tud mondani, ami megérinti a pillanatnyi útvesztésem valódi tartalmát, és segít kijönni belőle. Pillanatnyi, írom, de hát mindannyian tudjuk, hogy ezek a pillanatok az önelvesztés sötét örökkévalóságából valók, és szükségünk van a Másik Ember tekintetére, szavára, hangjára, megszólítására, kezének finom érintésére, hogy visszataláljunk.

Kedves Csilla, ma átveszed a munkásságodat elismerő díjat. Sajnálom, hogy nem lehetek veled, de mindenestől fogva ott vagyok mégis, hiszen a Szigetországban járva, Shakespeare tüneményes Globe Színházában üldögélve arra gondolok éppen, hogy Hamlet tanítása szerint a színész az idő egyetlen tudója, ő zökkent vissza bennünket az igazságosság, szeretet, elfogadás idő-kerék-vágásába – ez az, amit te megtaláltál, és amiben olyan sokféle alakban bennünket is részesítesz.

Szívből gratulálok, Isten áldjon és őrizzen!

(Elhangzott 2015. április 11-én Kolozsváron, az EMKE díjátadó ünnepségén)

Szilágyi Aladár

Tasnádi-Sáhy Péter méltatása

Tasnádi-Sáhy Péter

Péter kollégánknak már villanyposta-levélcíme is sokat mondó, figyelemre méltó: *vilaggamentem@gmail.com*... Az ő világgá menése szó szerint értendő: az 1981-ben Budapesten született, majd Szentendrén otthonra talált fiatalember, miután pénzügyi-számviteli tanulmányokat folytatott, majd nemzetközi kapcsolatok szakon is diplomázott, kurta kisvállalkozói pályafutása lezárultával két diplomával a zsebében meg sem állt Indiáig, ahol önkéntesként angol nyelvet és számítógépes ismereteket tanított Delhi egyik szegénynegyedében. Tíz hónapon keresztül benne élt az indus peremvárosi élet sűrűjében, de lehetősége támadt keresztül-kasul bejárni a hihetetlenül szegény/hihetetlenül gazdag, földrésznyi országot, és a két irányból reá zúduló élményözön naplóírásra késztette-kényszerítette őt. Feljegyzéseit különböző lapokban közölte, amelyek egy év múltán, 2010-ben *Hidd el, ez Delhi! – egy önkéntes naplója* címmel kötetben is napvilágot láttak. „Tulajdonképpen ennek köszönhetően vált az írás/újságírás életem meghatározójává, és India utáni időszakomban is tovább tart" – nyilatkozta egy vele készült interjúban.

Újabb fordulat következett kollégánk futásában, amikor „világgá menése" következő stációja Temesvár lett – a Csiky Gergely Színház bűvös-bájos művésznője, Noémi személyében találta meg a párját. Hamar beilleszkedett a Bánság sokszínű fővárosának kulturális életébe, a teátrum táján különböző projektek kezdeményezőjeként tevékenykedett-tevékenykedik, a Bartók Diákszínpad játszotta el Tasnádi-Sáhy átértelmezésében Vörösmarty *Csongor és Tündéjét*. A helybeli közélet sűrűjében forgolódva, a *Kafka Kávézó* érdekes, fontos személyiségeket megszólaltató beszélgető-műsora, a *Közelebbről* moderátora lett, miközben immár az *Erdélyi Riport* tudósítójaként küldte jobbnál jobb riportjait, interjúit, publicisztikáit hetilapunk számára. Az ifjú pár rövidesen Váradra költözött, Tasnádi-Sáhy Noémi a Szigligeti Színház sikeres művésze, Tasnádi-Sáhy Péter pedig lapunk belső munkatársa lett. Péter egyik nagymamája révén temesvári, nagypapája révén nagyváradi gyökerekkel dicsekedhet, s teljesebb beilleszkedése érdekében Budapest szülötte kijárta magának az állandó tartózkodási engedélyt Romániában. Sokoldalúságát drámaíróként is bizonyítja, a Szigligeti társulat színművészei felolvasószínház keretében mutatták be *Kistotál* című darabját egy kávéházi teremben, majd a váradi teátrum művésznője, Firtos Edit számára írt, rendezett testre szabott, pontosabban: személyre szabott egyszemélyes drámát *F. E.-vallomások* címmel. A zsebszínházi produkciót a Bábszínház öltözőjében mutatták be. Prózaírói belépője is igen ígéretes, hiszen 2012-ben elnyerte az *Élet és Irodalom* tárcanovella-pályázatát *Ú-Bót* című írásával, s azóta született novellafűzére *A békaember legendája* című kötetben jelent meg az *Erdélyi Riport* kiadásában.

De hadd térjek vissza a Spectator-díjra érdemesülő kollégám szakmai méltatására. Riportsorozatok művelőjeként előszeretettel foglalkozik környezetvédelmi kérdésekkel. Végére járt a Krassó-Szörény megyei Újmoldova környékén elhagyott rézbányák okozta környezetvédelmi katasztrófának, a *Meddő méregpora* címmel; a székelyföldi patakokon működő, illetve épülő mini-vízierőművek környezetkárosító hatásait *Törpe vízmű, tengernyi kétellyel* cím alatt foglalta össze. A püspökfürdői Szent László tó Európában páratlan élővilágának, a hévízi tündérrózsának a pusztulása, a Várad környéki termálvizek visszafordíthatatlannak tűnő elapadása miatt vert több részes riadója az oknyomozó újságírás remeke; szociális érzékenységgel jegyben járó közgazdászi képzettségének hála szakértelemmel fordul a kisemberek szintjén felbukkanó gazdasági kérdések és kisvállalkozói lehetőségek felé, legyen szó a közösségi gazdaság (sharing economy), a fogyasztói csoportok modelljének alkalmazásáról, a permakultúra, az alternatív természetes építkezések lehetőségeiről.

Péter barátunk párjának, a székelyhídi születésű Noéminek köszönhetően szorosan kötődik az Érmellékhez is. Faluriportjai révén nem egyszer, nem kétszer adja tanújelét annak, hogy menynyire érzi magáénak ezt a kishazát, mennyire érti a gondjait, bajait, örömeit, mi több: Erdély, azon belül a Székelyföld, Kalotaszeg világában is bizonyítja ezt.

Előszeretettel forgolódik továbbra is a teátrumok háza táján színházi krónikák szerzőjeként; a művészkávéházak világában is otthonosan mozog, zenészekkel, írókkal – legutóbb Dragomán Györggyel – beszélgetve jegyez remek interjúkat. Felsorolni is sok, mi minden „róható fel" Spectator-díjra jelölt kollégánk érdeméül.

De most veszem észre: laudációja során szinte véges-végig jelen időben fogalmaztam, holott inkább múlt időt kellett volna használnom. Nem mintha Tasnádi-Sáhy Péter abbahagyta volna az újságírást, csak éppen lapja, lapunk, az *Erdélyi Riport* tűnt el a nyomtatott médiából. Ugyanis eldöntetett, hogy közel tizenkét esztendeig működő hetilapunk Gutenberg-szigete – elnézést a képzavarért – szigettörést szenvedjen. 2015 áprilisától nyomtatott formában nem, csak internetes változatban élhet tovább. Mi is hajósnépek volnánk, eddig is éltünk, ezután is élünk az internet kínálta lehetőségekkel. Talán éppen Tasnádi-Sáhy Péter lesz az a tengerész, aki fiatalember létére könnyen felkapaszkodik az árbócokosárba, s majd egyszer Föld!, Föld! kiáltással riaszt bennünket – bármilyen távolságra hajóznánk a Jóreménység fokától...

(Elhangzott 2015. április 11-én Kolozsváron, az EMKE díjátadó ünnepségén)

Németh Júlia

Tosa Szilágyi Katalin méltatása

Kágyától Kolozsvárig és a nagyvilágig. Az út bizonyára ma is rögös. De rögös volt néhány évtizeddel ezelőtt is, amikor Tosa Szilágyi Katalin a kis Bihar megyei faluból a művészi kiteljesedés útjára lépett. Nem véletlen a megszenvedett hepehupák és kényszerkitérők tarkította életút. Amely ígéretesen indult – a nagyváradi Művészeti Líceum padjairól, ahol a neves képzőművész, Jakobovits Márta irányításával tette meg az első lépéseket –, de mindjárt az elején véglegesen megtörni látszott. A tanintézetet ugyanis megszüntették, a szárnyait éppen csak bontogató művész pedig pályamódosításra kényszerült.

Érettségi után hét hosszú évet töltött az ergoterápiai részleg munkatársaként a kágyai gyermekpszichiátriai kórházban, hogy aztán immár érett fejjel folytassa felsőfokú művészeti tanulmányait a kolozsvári Képzőművészeti Akadémián, mestere, a kiváló grafikusművész, Simon Györgyi irányításával. 1995-ben diplomázott, és még ugyanabban az évben a Romániai Képzőművészek Szövetségébe is bebocsáttatást nyert. Nem véletlenül, hiszen még diákként sikerrel szerepelt munkáival az évente megrendezett megyei képzőművészeti szalonokon, s ugyancsak diákként részesült a Bukovinai Nemzeti Múzeum rangos elismerésében is.

Tosa Szilágyi Katalin. Portrék: László Miklós

Krakkói, budapesti, párizsi és velencei tanulmányútjait követően 2007-ben a doktorátusát is letette, s immár a Képzőművészeti Egyetem adjunktusaként elméleti megalapozottságú, eredeti ötletekben bővelkedő, színes, reprodukciókkal gazdagon illusztrált kötetet jelentetett meg a zene, a hangszerek és a képzőművészet kapcsolatáról. Mindezt pedig a kolozsvári Művészeti Múzeum öt hatalmas termét megtöltő egyéni kiállításával dokumentálta. A tárlat átütő sikere megerősítette azt az elismerést, amit első egyéni kiállításával szerzett 2000-ben, a budapesti Erlin Galériában. Hogy aztán a Barabás Miklós Galériában, a kolozsvári Néprajzi Múzeumban, a főtéri Kisgalériában, majd Veszprémben és a vajdasági Zentán folytatódjon egyéni kiállításainak sorozata. Mindeközben pedig elmaradhatatlan résztvevője a jelentősebb hazai és külföldi csoportos tárlatoknak. A festészet mellett grafikai, könyvillusztrátori munkássága is jelentős. Többek között a *Napsugár* gyermeklapnak is állandó munkatársa.

Jómagam akkor kerültem behatóbb kapcsolatba munkásságával, amikor 2006-ban, *Instrumentárium* című, művészeti múzeumbeli kiállításának megnyitására és méltatására kért fel. Akkor tárult föl előttem a maga teljességében az a fölöttébb összetett, markánsan egyedi, érzelem- és gondolatgazdag festői univerzum, amely a valódi és képzeletbeli hangszerek konglomerátumából összeállt, sajátos formavilágban öltött testet.

Egyéni jelek, de archaikusnak, misztikusnak tűnő utalások is tarkítják Tosa Szilágyi Katalin művészi világát. Mintha a festő egyfajta rituális szertartás részeseivé avatna, amelynek egyedi hangszerelésű dallamvilágát képekben jeleníti meg. A személyes élmény varázsa, egyfajta szubjektív létállapot áll valamennyi alkotása középpontjában legyen szó akár figuratív, akár a figurativitást csupán jelzésszerűen, vagy teljesen mellőző alkotásokról.

Az érzelmek húrjain játszik a művész, hol felfokozott, hol visszafogott intenzitással. Éles kontúrokkal határolt vagy sejtelmesen egybeolvadó formák, alakzatok jelzik annak a bizonyos belső zenének az akkordjait, élénk vörösbe, kékbe, de leggyakrabban hűvös földszínekbe, olívba, szürkés, barnás, zöldes árnyalatokba menekítve az alkotói hangulatokat, emóciókat. Sejtelmesen visszafogott, s egyszersmind fölöttébb hatásos módja ez annak az ars poeticának, annak a világképnek az érvényesítésére, amely a transzavantgárd, az új realizmus és a lírai absztrakt között ingázva teremt egyedi művészi világot. Magánmitológiát.

S ahogyan a művészi szabadság, s a művészi képzelőerő határtalan, azonképpen tűnik határtalannak a Tosa Szilágyi Katalin teremtette képi világ is. Amelyben – a művész szóhasználatával élve – velencei üvegből szemlélhetünk egy enyhén fűszerezett zeneszerzá-

mot, muzsikálhatunk a teliholdnak, belefeledkezhetünk a végítélet harsonáinak „szín-játékába”. Mert a művész kifogyhatatlan az ötletekből.

Kitűnő rajzkészségét csodálhatjuk meg az emberi test kecses, olykor zeneszerszámokban felvillanó alakváltozataiban, és kompozíciós készségét a világmindenség örökkévalóságát sejtető, hatalmas tereket felvillantó alkotásaiban.

A sajátos képzettársítások, kvázi hangszerekhez kapcsolódó különleges formakonstrukciók révén Tosa Szilágyi Katalin egyfajta külön bejáratú, érzelem- és gondolatgazdag, legújabb kori szín-fény történelmet ír. Teszi pedig mindezt erőteljesen kifejező, látványos formában, a technikák egyedileg kikísérletezett, sajátos vegyítésével, olykor a durva anyagszerűséget hangsúlyozva, máskor pedig éppen ellenkezőleg, légies könnyedséggel, finom eleganciával.

Hogy intenzív művészi és művészetpedagógiai tevékenysége mellett hogyan jut még ideje a köz érdekében kifejtett önzetlen és időigényes munkára is, azt ő tudná leginkább megmondani. Mi csak az eredményt észleljük. Azt az állandó és lelkes hozzáállást, amellyel a Barabás Miklós Céh titkári tevékenységét végzi. Mobilizálja a tagságot, részt vesz a kiállítások rendezésében és széles körben való népszerűsítésében, értékes művészi hagyatékot ápol, gondoz és tesz hozzáférhetővé a nagyközönség számára. S mondhatni belülről ismeri a képzőművészet és a rajztanítás népszerűsítésének fortélyait, hiszen ez egyben szakterülete is, amelynek eredményeit kötetbe is foglalta. Szoros kapcsolatot tart a szaktanárokkal, és különleges érzékenységgel viseltetik a gyermekrajzok iránt. A *Napsugár* munkatársi gárdájával együtt tevékeny részt vállal gyermekrajz kiállítások szervezésében, zsűrizésében.

Dióhéjban így tudnám összegezni azt a kiváló művészi és közművelődési tevékenységet, amely a Szolnay Sándor-díjra érdemesítette Tosa Szilágyi Katalint, s amelyhez további erőt, lendületet és kitartást kívánunk a művésznek.

(Elhangzott 2015. április 11-én Kolozsváron, az EMKE díjátadó ünnepségén)

Ifjúság

Dimény József

Kereki Ildikó méltatása

„A pedagógus munkája áldásos és felelősségteljes. Egy zsarátot kap, rajta áll, hogy hamu vagy fáklya lesz belőle.” (Hermann Ottó)

Kereki Pálné Magyarósy Ildikó Kolozsváron született 1936. július 15-én. Édesapja, József munkás, édesanyja, Eszter tanítónő, később tanárnő. Az elemi iskolát Kolozsváron és Ferencbányán végezte. 1946-tól a kolozsvári Magyar Pedagógiai Iskolában járta ki a hét elemit, 1953-ban érettségizett. 1954-ben foglalta el a tanítói állást Mérában. Nem hagyta abba a tanulást, folyamatosan képezte magát, hogy újabb eljárásokat találjon tanítványai képzésére. 1958-ban költözött Tordaszentmihályra, ahol tanítóként dolgozott 1990. évi nyugdíjba vonulásáig. Munkáját mindig hivatásszerűen végezte, és ezt megérezték a körülötte levők is. Olyan osztály- és szülői közösségeket alakított ki, akik segítették munkájában. Sokféle feladattal bízták meg, és ő igyekezett mindennek megfelelni, tette ezt a módszertani kör felelőseként, pedagógiai oktatóként vagy éppen a nőtanács tagjaként. Az évek folyamán mindig talált hosszú és rövid távú célokat, amelyek érdekében képezte magát, hogy megvalósíthassa ezeket. Saját bevallása szerint sokat segített munkájában, hogy az olvasott – akár szakmai, akár irodalmi – szövegekből a lényeges dolgokat, idézeteket kijegyzetelte, amelyeknek mind a mai napig hasznát veszi.

Az elmúlt időszakban tevékenységét két kitüntetéssel is értékelték: 2001-ben a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége díszoklevelet adományozott neki. Kiváló oktatói-nevelői díjban részesült az anyanyelvi oktatásban kifejtett színvonalas munkájáért, a magyar iskola ügyének felkarolásáért. 2009-ben ugyanez a szövetség díszoklevélben részesítette „felelősségteljes, önzetlen oktató-nevelő munkája és kiemelkedő közéleti tevékenysége elismeréséül”. Ezzel együtt elnyerte az Ezüstgyopár-díjat. Nyugdíjba vonulása után megtalálta a lehetőséget, hogy tovább folytathassa addigi közösségi munkáját.

Kereki Ildikó és Dimény József

A 25 éve alakult Szentmihályi Vegyes Dalkör első közgyűlésén választották a kórus titkárának 1990. december 4-én. A kezdetektől vezeti azt a kórusnaplót, amelynek ma második kötete íródik, a fellépések ideje, az előadott művek mellett egy-egy fénykép, meghívó vagy kedves emlék őrzi a kórust és az eseményt.

Kereki Ildikó titkárként úgy tudta megszervezni a kórus életét, hogy a tagok elfogadták a javaslatait, és bekapcsolódtak az elgondolások kivitelezésébe. Bármilyen rendezvényen vett részt, nyitott szemmel járt, és megtalálta azokat az ötleteket és lehetőségeket, melyeket hasznosítani lehetett a kórus jó előmenetele érdekében. Méltán mondta róla első karnagyunk, Köble István, hogy ő a kórus „esze”. Kezdeményezője volt a Zagyva László Vegyes Karral (akkori nevén Sárrétudvari Parasztkórus) való testvérkapcsolatnak. Célkitűzései között szerepelt az új tagok bevonása, de nem erőszakosan, hanem minden érvet felhasználva, hogy legyen utánpótlás. Számtalan írása jelent meg az *Udvari Kalendárium*ban, a *Halló, Magyar* című kiadványban, a 120 éves évfordulóra ő írta a *120 év a daléneklés szolgálatában* című kiadványt. 2015-ben összeállította a *25 éves a Szentmihályi Vegyes Dalkör* albumot.

Nagy örömünkre szolgált, amikor szeptember 19-én a szentmihályi kórustalálkozó alkalmával Tóth Guttman Emese bejelentette, hogy a Romániai Magyar Dalosszövetség Guttman Mihály-díjjal tünteti ki. Ezzel az életművére feltétetett a korona!

Végezetül következzen vallomása és kedvenc Kölcsey idézete: „Úgy érzem, gazdag volt életem, azon az úton járva, amit még kisgyermek koromban megálmodtam. (…) Aki életében sokat érzett és gondolkozott, s érzeményeit és gondolatait nyom nélkül elröppenni nem hagyta: oly kincset gyűjthetett magának, mely az élet minden szakában, a szerencse minden változásai közt, gazdag táplálékot nyújt lelkének.”

Isten áldása kísérje további életét!

(Elhangzott 2015. november 14-én a Romániai Magyar Dalosszövetség ünnepi közgyűlésén)

Fórika Éva

Basa Anna-Mária méltatása

Basa Anikó karvezetőnek ítélte oda a Romániai Magyar Dalosszövetség a 2015-ös év Márkos Albert-díját. Nekem jutott a megtisztelő feladat, hogy ezt a döntést a jelen laudációval megindokoljam.

Számomra ez érdekes feladat, mert Márkos Albert egyik kedvenc tanárom volt a „konziban", vagyis a Gheorghe Dima Zeneakadémián, és Anikó egyik kedves tanítványom a nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium tanítóképzős diákjai közül.

Tudom, hogy valójában minden pedagógus kapocs a volt tanárai és a mindenkori tanítványai között, mégis úgy érzem, hogy jelen esetben ez a dolog egy kicsit hangsúlyosabb.

A Márkos Albert nevével fémjelzett díjat a karvezetői munkával is egybekötött zenei nevelésben elért eredményekért adományozza a Dalosszövetség. Van azonban ennek a díjnak ezeken túl egy személyes színezete is. A Márkos Albert-díj esetében Márkos Albert tanári munkássága a speciális mértékadó. Annak szellemében munkálkodik az, akit megillet a nevével fémjelzett kitüntetés. Nem kell itt valami nagyon elvont, elméleti dologra gondolni – hiszen ennek a tanári munkának mindig is Kodály Zoltán tanításai voltak az alapkövei –, ugyanis a megvalósítás mikéntjében látom én a lényeget.

Természetes, világosan egyszerű és emberközpontú volt számunkra az a mód, ahogyan Márkos tanár úrtól (mert hozzá sosem illett a „tanár elvtárs" megszólítás) a zenetanítás csínját-bínját vagy a zenediktálás és szolfézs tantárgyakat tanultuk.

A legfontosabb útravaló, amit nekünk, tanítványainak átadott személyes meggyőződése volt. Éppen személyes megfigyelései, tapasztalata volt számunkra ez esetben is a hitelesség biztosítéka. Mondanom sem kell, hogy az élet számomra is sokszorosan bebizonyította a tétel igazságát, amely így hangzott: „a zenetanításban nem az a legesleglényegesebb, hogy mekkora zenei tehetséggel áldott meg valakit az élet, még az sem, hogy mekkora zenei tudásra tett szert, hanem az, hogy mennyire akar valaki valamit megtanítani!"

Basa Anna-Mária és Fórika Éva

Hát igen, legelőször is akarni kell, mert akkor a tudás megszerzése a szorgalom által lehetséges, és lépésről lépésre új tehetségeket fedezhet fel a zenetanár. Az akarás azonban rajta múlik.

Éppen ezen a ponton érzem úgy, hogy Anikó bátran megállhatna Márkos tanár úr előtt.

El is játszottam egy ilyen képzeletbeli találkozás gondolatával. Márkos tanár úr a maga gáláns modorával és kifinomult ízlésével elsőre biztosan Anikó diszkrét, szinte rejtőzködő nőiességét értékelné, azt a tulajdonságot, amivel szavak nélkül is hatni tud bármelyik közösségben. Az erőszakmentesség ma is közkedvelt tulajdonság, amit gyermekek és kórustagok egyaránt értékelnek, csakúgy, mint ahogy nekünk is szimpatikus volt az, aki egy erőszakra épített rendszerben is ezt tudta képviselni. Ilyen volt Márkos Albert, és én Anikóban is látom ezt a tulajdonságot.

Ha az alapvető kérdést tenné fel a tanár úr Basa Anikó tanítónő, kántor és karvezető munkásságával kapcsolatosan, akkor az eddigi életútból és munkásságból szerintem egy ilyenféle válasz adódna: „Igen, jó minőségű zenére akarom tanítani a rám bízott gyermekeket, gyülekezeteket és kórusokat". Az akarat tehát megvolt, megvan és ezért mindig megmutatkozott az út is, amin az ehhez szükséges tudás is megszerezhető.

Erről az útról, amely a szülői házból indult, és még biztosan sok állomáson át fogja vezetni Anikót, szeretném a saját vallomását idézni, mint a leghitelesebbet: „Tanárszülők gyermeke vagyok: édesapám magyar–történelem szakos volt, édesanyám magyar–román szakos tanár. A zeneiskolába való beíratásom édesapám akarata volt. Ő úgy gondolta, hogy minden gyermeknek kell ismerni legalább egy hangszert.

Ezért a vajdahunyadi zeneiskolába nagyon sok magyar diák járt, édesapám ugyanis rávette a szülőket arra, hogy használják ki a lehetőségét az ingyenes zeneoktatásnak. Ezek a diákok voltak azok, akik aztán egy-egy néptáncos iskolai előadásra hegedűvel húzták a talpalávalót. Édesapám tanította a népda-

lokat, ő is állandóan népdalt dúdolt. Én már elég nagyocska voltam, és ő még mindig népdalt énekelve ringatott.

Saját három gyermekét is beíratta a zeneiskolába: a fiait hegedűre, engem zongora szakra. Hatévesen kaptam meg a zongorámat. 1982 és 1990 között a vajdahunyadi zeneiskola zongoraszakán tanultam Duţică Ana tanárnő vezetésével. Nem hiszem, hogy túl buzgó voltam, arra viszont emlékszem, hogy nagyon szerettem a zeneiskolai anyagon kívül magamnak kibetűzni egy-egy kottát, s ha megtetszett a dallam, megtanultam kívülről a magam szórakoztatására. 1990 és 1995 között a nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium tanítóképzőjébe jártam. Itt szerettem meg a kórusban való éneklést. A kórusunkat Fórika Éva tanárnő vezette. Legszebb kollégiumi emlékeim közé tartoznak a vártemplomban való fellépéseink, a debreceni, balmazújvárosi, kecskeméti, szolnoki, tapolcai kiszállásaink és fellépéseink, amit aztán este népdaléneklés követett.

Iskolavégzés után sokáig csak tanítottam. Előbb Rákosdon, majd Székelykocsárdon, és azzal voltam elfoglalva, hogy a fokozati vizsgákon mihamarabb túl legyek. Még a gyermekvállalás is ennek lett függvénye. Akkor születtek a fiaim, Gergő (2005), aztán Kende (2008), amikor már mindenen túl voltam.

Székelykocsárdon 2003-ban elment a kántor, ezért akkor felajánlottam a tudásomat, amíg megérkezik az új kántor. Ez végzetes dolog volt, mert új kántor sohasem érkezett. Hat évig szolgáltam ingyen.

2005-ben úgy gondoltam, hogy belefér a szülési szabadságomba az egyetem elvégzése, ezért beiratkoztam a kolozsvári Babeș-Bolyai Tudományegyetem pszichológia szakára.

Be sem végeztem jóformán a pszichológiát, már be kellett iratkoznom a marosvásárhelyi Károli Gáspár Református Egyetem kántorképzőjére, mert 2009-ben Nagyenyedre hívtak kántornak. A nagyenyedi barokk orgonát akkor tatarozták. Akkor lettem szerelmes az orgonába, az orgonajátékba, az orgonazenébe. Rájöttem, hogy én ezt szeretem a legjobban csinálni. Kicsit későn, mert már a konzervatórium elvégzésére nem is mertem gondolni. A kántorképzőn ismertem meg az egyházi zenét, itt sajátítottam el a karvezetés alapjait. Dr. Csíky Csabától tanultam el a kórusvezetés csínját-bínját. Ezzel párhuzamosan már kórusvezetéssel próbálkoztam Nagyenyeden, a Református Vegyeskart irányítgattam, ők meg engem. Itt Fodor László tanár úr segített. 2012-ben befejeztem kántori tanulmányaimat. Nagykőrösön államvizsgáztam.

A záróünnepélyen nekem kellett a vizsgakoncert-darabomat eljátszani. Itt Dr. Dávid István segített csiszolgatni még a darabomon, két nap alatt rengeteget tanultam tőle is.

Úgy éreztem, hogy a tudásomból a kocsárdiaknak is kell részesülniük, ezért otthon nőikart alapítottam. Mindkét kórust nagyon szeretem vezetni, nagyon szeretem a lelkesedésüket az iránt, ami számomra is nagyon értékes.

Azóta már sok-sok fellépésen túl vagyunk, remélem, még nagyon sokáig dicsérhetjük énekünkkel Istent. Soli Deo gloria!”

(Elhangzott 2015. november 14-én a Romániai Magyar Dalosszövetség ünnepi közgyűlésén)

Fájó szívek

Dálnoki Lajos

Maksai József méltatása

Ha ma valaki arra vállalkozna, hogy megnevezze az erdélyi magyar közművelés fontosabb helységeit, bizonyára nem hiányozna a felsorolásból Réty sem. Talán nem hiányzott volna ez a községnév az 1935-ös évtől kezdődő felmérésből sem, de megjelölésére egyre nagyobb hangsúllyal kellett volna figyelni 1979-től errefelé. Az első évszám jelzi ezen sepsiszéki település zenekarának a megalakulását, a második a fúvószenénk története új korszakának a kezdetét.

Mindkettő kiváló személyiségek nevéhez fűződik. Bár a társadalmi körülmények egyik esetben sem voltak kedvezőek, mindennél fontosabbnak tartotta a megalakításkor népünk művelését az egykori pap-karnagy Kováts András, majd a zenekar újjászervezésétől számított több mint három évtizeden át a fúvószene elismert és megbecsült irányítója, néhai Kelemen Antal. Mielőtt Kelemen tanár úr végképp letette volna a karnagyi pálcát, a rétyi zenekar továbbéltetését Maksai Józsefre bízta.

Kiszemelt utódát jól ismerte. Zenei képzését ő kezdte, ő adott hangszert a kezébe, és képezte az ifjúsági zenekarban éveken keresztül.

Képezte önmagát a zenére fogékony gyermek is kitartóan, tanúk erre szomszédjai, akik sokszor hallgatták türelemmel a trombitaszó tökéletesig tisztuló hangját.

A szülőfalujában eltöltött nyolc iskolai év után a fúvós hangszer kedvelője a Sepsiszentgyörgyi Plugor Sándor Művészeti Líceum növendéke lett. A középiskolai évek alatt sem szakadt el a rétyi zenekartól, s bár ingázó diák volt, továbbra is rendszeresen eljárt a zenekari próbákra, fellépésekre. Ebből az időszakból származó jelenléti nyilvántartó bizonyítja, hogy azok közé tartozott, akik csak nagyon kevésszer mulasztották el a próbákon való részvételt.

A kifinomult zene kedvelője, a hangszer szerelmese lett. Így már nem volt kétséges a pályaválasztásra érett ifjúnak, hogy egyetemi képzésre a brassói zenekonzervatóriumba iratkozzon. Sikeres felvételi után kitartással, szorgalommal művelte immár egyre magasabb fokon a zenetudományt. Egyetemi hallgató volt még, amikor Kelemen Antal karnagy neki adta át a gyermekzenekar vezetését, s a volt növendék legjobb tudása szerint besegített az évente megrendezett rétyi zenetáborok szervezésébe, programjának összeállításába, zeneelméleti és hangszerkezelési alapismereteket is nyújtva a gyermekeknek. Vezetésével a gyermekzenekar rendszeresen fellépett a községi kulturális rendezvényeken, több alkalommal a megyeszékhelyen, de a határon túl is.

Tanulmányai sikeres befejezése után az egykori középiskolája fogadta tanárai közé. Fiatalos lendülettel, szép tervekkel kezdett munkához. Bizonyítania kellett, és bizonyítani akart. Volt tanárai figyelték ígéretes indulását. Már minden a dolgok rendje szerint működött, amikor Kelemen tanár úr váratlan halála után az akkor még csak 26 éves zenészt a rétyi zenekar vezetésével is megbízták. A fiatal tanár, a képzett szakember nem habozott. Hivatástudattal intett a nagy elődtől, első oktatójától átvett pálcával, azóta vezényel, szervez, irányít, a felkéréseknek eleget tesz.

Immár négy éve az ő irányításával tanult, minden igényt kielégítő műsor szórakoztatja a sepsiszentgyörgyi közönséget a Magyar Kultúra Napján.

Szakértők felfigyelnek rá, munkájáról elismeréssel beszélnek.

Neki is köszönhető, hogy egy kiforrott közösség nem hullott széjjel, repertoárt bővít, utánpótlásról gondoskodik, az országhatárokon átívelő hírű rétyi zenekart hangversenyekre, fellépésekre vezeti nemcsak szűkebb hazánkban, hanem Európában is.

Merjük remélni, hogy vele együtt tovább munkálkodhatunk zenei anyanyelvünk megőrzéséért, közösségünk megtartásáért, vágyaink beteljesüléséért.

Munkája méltó elismerést érdemel. Kívánunk neki konok kitartást, bátorságot, hitet, további sikereket!

(Elhangzott 2015. november 14-én a Romániai Magyar Dalosszövetség ünnepi közgyűlésén)

Maksai József és Dálnoki Lajos

Kovács László Attila

Benkő Tímea méltatása

Benkő Tímea a Protestáns Teológiai Intézet oktatója. Énekkari tevékenysége mellett jelentős teológiai munkásságot fejt ki. Az egyházzene mellett evangélikus liturgikát és rendszeres teológiát is oktat. Kutatási területe a liturgika. Disszertációja témáját is az erdélyi liturgika kutatási területéről választotta. Több publikációja jelent már meg.

Benkő(né) Zonda Tímea Nagybányán született 1973. október 9-én. Zenetanár családban nőtt fel. Édesapja, Zonda Attila Tiszahosszúmezőn, édesanyja, Zonda Paál Anna pedig Máramarossziget volt ének-zene tanár. Édesapjától a régizene, a klasszikus gitár és a blockflőte muzsika szeretetét, édesanyjától pedig a zongora és a kóruséneklés szeretetét „örökölte". Zeneszeretetét, zenei ismereteit, hangszerjátékát nyilván nemcsak otthonról hozta. A máramarosszigeti zeneiskolában Várady Ilona zongoratanárnő irányította. Játszott édesapja régizene együttesében. Énekelt a szülei által vezetett máramarossziget református gyermek-, majd ifjúsági kórusban, később a Várady Ilona által vezetett máramarosszigeti Hollósi Simon Vegyeskarban.

1992-től a marosvásárhelyi Kántor-Tanítóképző Intézetben képezte tovább magát, ahol Birtalan Józseftől tanult karvezetést, a magyar kórusirodalom megszólaltatásának művészetét, a népies feldolgozások éneklésének módját és vezénylését, de a tiszta intonálás, a szép szövegmondás technikáját is itt sajátította el. Koráljátékot, orgonaművészetet Birtalan Judittól és Molnár Tündétől tanult. Itt is aktív résztvevője volt a Birtalan József által vezetett Cantemus Leánykarnak, a Birtalan Judit által vezetett Psalmus énekkarnak, valamint a Kovács András által vezetett Nagy István Ifjúsági Vegyeskarnak.

1994-ben megkezdte teológiai tanulmányait a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben. Itt az alulírott által vezetett teológus vegyeskarnak lett oszlopos tagja, és érdeklődése fokozott mértékben fordult az egyházzene és liturgika felé. Ugyanebben a teológiai intézetben tanársegédként kezdte meg szolgálatát 2000 januárjától, 2008-tól maga vette át az énekkar vezetését. Közben doktorandusként a lipcsei egyetem ösztöndíjasaként énekelt a lipcsei egyetemi kórusban, ahol David Timtől, a lipcsei egyetem zenei igazgatójától tanult, és dr. Martin Petzold irányításával Bach kantáták elemzésében merülhetett el. Itt alkalma volt nagyszabású oratórikus művek előadásában is részt venni.

Nem csoda, hogy ilyen gazdag énekkari tapasztalatokkal a tarsolyában, személyében a Protestáns Teológiai Intézet vegyeskara nagyszerű karvezetőt kapott, aki nemcsak igényes műsorválasztással, de kitűnő stílusismerettel, tiszta intonálásra, jó szövegkiejtésre nevelés technikájának eredményes alkalmazásával szerettette meg a teológus hallgatókkal a kóruséneklést Isten dicsőségére, lelkünk gyönyörűségére.

Jó lelkiismerettel csak megerősíteni tudom, hogy Benkő Tímea méltó a Romániai Magyar Dalosszövetség által neki ítélt Zsizsmann Rezső-díjra. Isten áldása legyen szolgálatán!

(Elhangzott 2015. november 14-én a Romániai Magyar Dalosszövetség ünnepi közgyűlésén)

Benkő Tímea és Adorjáni Zoltán

Kállay Tünde

Kostyák Márta méltatása

Természetesség, kitartás, egyszerűség, tisztelet, szakma iránti alázat, szeretet. Ezek a kulcsszavak jutnak eszembe Kostyák Márta zongoratanárról, kóristáról és remélem, hogy laudációm befejeztével a Márta szájából vett idézetek és az általam vázolt kép mindenkit meggyőz majd erről.

Marosvásárhelyen született, ugyanitt érettségizett a Művészeti Líceumban. Nem árulom el, pontosan hányban, csak annyit: azokban az években, amikor magyar felvételizőnek a lehetetlenséggel volt határos bekerülni a konzervatóriumba. Mártának is két sikertelen felvételit kellett elkönyvelnie, ennek ellenére hál' Istennek dolgozhatott korrepetitorként a csíkszeredai Pionírházban, illetve a Művészeti Népiskolában, majd 1987-től a Művészeti Iskolában helyettes zongoratanárként.

Olyan életkorban, mikor manapság a fiatalok az első mellett a második egyetemet kezdik, ő férjhez ment, a zenészkörökben ismerősen hangzó nevű Kostyák család sarjához, Alpárhoz, majd elég sűrű egymásutánban megszületett három gyermekük Márton Ákos, Zsuzsa és Júlia.

Kostyák Márta és Kállay Tünde

Kollégái bátorították az 1990-es változások után, hogy jelentkezzen a zeneakadémiára. Három gyermek sem tudta meggátolni abban, hogy ne jelesen vizsgázzon a brassói konzervatóriumban, pedig Csíkszeredából kellett ingáznia. „Brassóban a helyzet beosztotta az időmet – emlékszik vissza Márta. Amint ültem a vonaton, nem lehetett mosogatni. Amíg Brassóban voltam, reggeltől estig gyakoroltam, jó kezem van, bírta." „Alpár nagyon mellém állt – folytatja. Hétfőn reggel elmentem, szerda este hazajöttem, csütörtökön tanítottam. Péntek reggel a 6-ossal visszamentem Brassóba összhangzattanórára, délután újra Csíkban tanítottam. Hétvégén főztem, végeztem a háztartást. Fiatal voltam, bírtam."

A főiskola utolsó két évét már Kolozsváron végezte, ugyanis időközben ide költözött a család. Bár hívták az operába korrepetitornak, ő a tanítást választotta. A konzervatórium elvégzése után lett címzetes tanár a jelenlegi Sigismund Toduță Zenei Főgimnáziumban.

Csíkszeredában a Villanella nevű kamarakórusban énekelt, Kolozsváron pedig megalakulása óta a magyar pedagógusok Guttman Mihályról elnevezett kórusában férje mellett ülve, ő is tenort énekel.

A gyermekkori hangszertanár valahol minden zenészt meghatároz. Mártának különös szerencséje, hogy marosvásárhelyi tanárját, Szőnyi Zoltánt a mai napig követendő példának tartja. Utólag sokat elemezgette, hogy lehet, hogy Szőnyi nem kiabált, nem szidta, sőt dicsérte: „Jaj, de tehetséges vagy Mártika!", ennek ellenére éreztette, ha nem volt elégedett, sőt ezt jegyekkel is tükrözte.

Márta tanári munkáját is ilyennek látom. Viszonyulását elsősorban a szeretet jellemzi. Ő szereti az elsőst – pedig a hangokat kell megtanítani neki. Szereti a kamaszt – pedig a kamaszt sokszor nehéz szeretni. Szereti a kamaszkorból éppen kinőtt ifjút – pedig nem könnyű egyik órán gügyögni, a következőn pedig szinte felnőttet tanítani.

Egy időben arról volt ismert az iskolában, hogy jól boldogult minden ne-

hezen kezelhető, problémás gyerekkel. Szerinte ennek csupán annyi a titka, hogy alkalmazkodni kell a gyermekhez. Márta ezt igazi kiváltságosnak érzi, hisz egyedül foglalkozhat a gyermekkel.

Továbbá jó viszonyban van a szülőkkel, nem is emlékszik, hogy a 30 év alatt lett volna szóváltás vagy nézeteltérés. Alkalmazkodik hozzájuk, látja előre, milyen bajok lehetnének, és elkerüli a konfliktust.

Nincsenek előre gyártott elméletei például a gyerekek versenyeztetéséről. Egyeseknek jót tesz, állítja, mert ez ösztönzi gyakorlásra. De ha a gyerek és szülő nem szeretné, nem erőlteti.

Vizsga, fellépés után akkor is bátorítja a gyereket, ha nem ment kiválóan. „Ilyen is van. Gyakoroltál is, tudtad is, mégsem ment. Legközelebb jobb lesz."

Törekszik arra, hogy az óra a zongoráról szóljon, de figyel a jó emberi kapcsolatra. „Ha már egyéni oktatás, miért szoruljon össze a gyomra egy életen át a zongoraóra gondolatától? Inkább legyen egy jó élménye."

Persze ehhez jól kell ismerni a gyereket, a családot: tudnia kell, ki mennyit gyakorol, tévézik, számítógépezik, focizik, kinél milyenek a családi viszonyok.

Nos, ha e jellemzők alapján valaki azt képzelné ezek után Mártáról, hogy a zongoratanulás egy nagy „dolce vita", az igenis téved.

Hisz ő ugyanannyira szereti és tiszteli a Zenét, a Művet, a jól megválasztott, értékes repertoárt, mint a gyereket. Szent célja minél többet kihozni a játszott műből, minél jobban közelíteni a legjobbnak képzelt előadásmódot. Míg vallomása szerint diákkorában saját eljátszásában hallhatta először végig a játszott művet, ma mód van arra, hogy sok különböző előadásban meghallgassuk, majd saját felfogást kialakíthassunk, és valóban muzsikáljunk. Ennek pedig ára van, ami nem más, mint a gyakorlás. Ez az pont, ahol összefér/összeér a szeretet és a „mese nincs": gyakorolni kötelező, aki nem teszi, viseli a következményeit.

Talán pont ezért a kettősségért, a szeretetben szigorúságért olyan intenzív, olyan fárasztó számára is a tanítás. De pont ez az a kettősség, amiért tiszteljük a munkáját. Kitartásának, következetességének nem karrierépítés a célja, hanem az, hogy a tiszteletben tartott tanítvány megtisztelje azzal a zenét, hogy legjobb tudása szerint adja elő.

Ilyesmire gondolhatott Kodály, mikor ezt mondta: „A pedagógus azt akarja, hogy tanítványai boldogabbak legyenek. Mert lehet mai korunknak akármennyi technikai vívmánya, ahhoz, hogy az emberek boldogok legyenek, csupán a vívmány, jólét, kényelem nem elég. A közösségi és az egyéni lelki harmónia kialakításához a zene lényeges segítséget tud adni, ezért van kulcsfontosságú szerepe a zenei nevelésnek."

(Elhangzott 2015. november 14-én a Romániai Magyar Dalosszövetség ünnepi közgyűlésén)

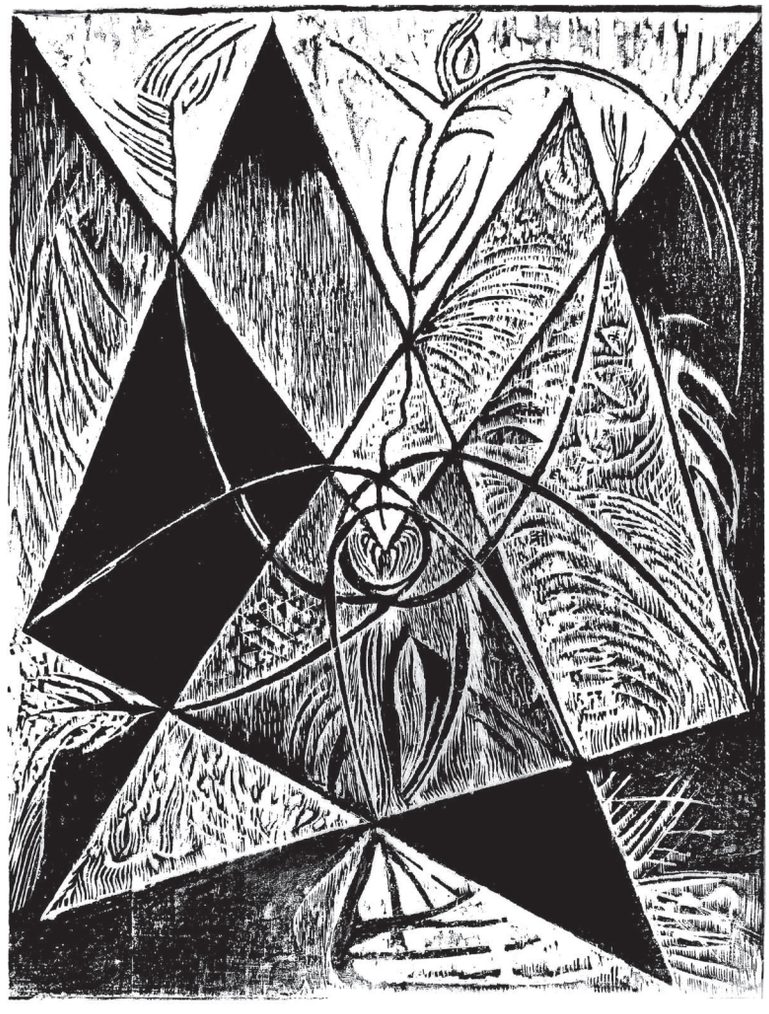

Háromszög

Angi István

Major László méltatása

Major László. Portrék: Tóth G. Elemér

Major László cselekvő hozzájárulásának felemlegetése nélkül hiányos lenne a rendszerváltás után újraindult Romániai Magyar Dalosszövetség krónikája. Miként Guttman Mihály – a mi Misi bácsink, aki haláláig a szövetség örökös elnöke volt – visszaemlékszik, „1994. szeptember 17-én az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) újra létrehozta a Romániai Magyar Dalosszövetséget. A több mint száz meghívott a Báthory István Elméleti Líceum dísztermében szavazta meg a szövetség működésének újrakezdését. Akkori elnöknek László Attila sepsiszentgyörgyi karnagyot, zenetanárt választottuk, aki hat éven át becsületesen, jó szakemberhez méltóan vezette a dalosszövetséget. Az elnöki székben Major László székelyudvarhelyi karnagy, zenetanár következett." Az elnöki tisztséget 1999 és 2003 között töltötte be Major László, majd 2003-tól máig a szövetség Elnöki Tanácsának a tagja.

Ebben a minőségében több alkalommal tartott előadást zenei táborokban Aknasugatagon és Rétyen. Párhuzamosan egyházzenei kórustalálkozókat szervezett Udvarhelyszéken, Alcsíkon. Több alkalommal zsűritagnak kérték fel népdaléneklési versenyeken Szatmárnémetiben, Szentegyházán, Bögözön, Farkaslakán, Maroshévízen.

Szeretettel és elismeréssel gondolunk vissza a számos kórustalálkozóra, énekkari hangversenyekre, hangversenykörutakra, népdaléneklési versenyekre, amelyek megszervezésében, támogatásában Major László a dalosszövetségben mindvégig aktívan részt vett.

Szakmai jelentőségükben és szépségükben úgyszintén felejthetetlenek maradnak mindnyájunk számára a gregorián ének erdélyi reneszánszát szolgáló tanfolyamok. A kurzusokat meghívásunkra Béres György atya a gregorián ének elméletének-gyakorlatának kiváló szakértője tartotta Székelyudvarhelyen, Szatmárnémetiben és Kolozsváron. Major László kellő odaadással, áldozatkészen támogatta ezeket a tanfolyamokat, beleértve a legfontosabb kiadványok, dokumentációs anyagok beszerzését és kezelését is. Nevéhez fűződik a Csíkszeredában tartott karnagyképző tanfolyamok szervezése és ellenőrzése is.

Major László szakmai felkészültsége, a fent említett korszak előtti évek során szerzett évtizedes gyakorlata és tapasztalata lényeges szerepet játszottak a Romániai Magyar Dalosszövetség keretében végzett sokoldalú nevelői, művészi, művelődési munkájának méltán elismert eredményei elérésben.

A ma alig 65 éves Major László 24 évesen végezte el zenei tanulmányait a Gheorghe Dima Zeneakadémia (akkori nevén a konzervatórium) elméleti karán. Aztán következett a korántsem könnyű, korántsem problémamentes, de végig beváltott vállalásokkal teli eredményes 42 év munka.

Sorjázzuk a legfontosabb mozzanatokat.

1973-tól a székelyudvarhelyi zeneiskola tanáraként oboát oktatott. Számos versenyen, fesztiválon, olimpián vesz részt tanulóival. Tanítványai közül kettő a marosvásárhelyi filharmónia, egy a kolozsvári filharmónia első oboistája, egy pedig egyetemi tanár a Nagyváradi Tudományegyetem zenei fakultásán. Jelenleg két tanítványa másod-, illetve harmadéves oboaszakos a kolozsvári Gheorghe Dima Zeneakadémián. Íme, kolozsvári, marosvásárhelyi, nagyváradi zenész karrierek udvarhelyi indulással Major László keze alól.

Jó fél évszázadon át, 1975 és 2001 között, a székelyudvarhelyi *Cantilena* kamarakórus karnagya volt. A kórussal több nemzetközi versenyen, fesztiválon vesz részt. Számos szakmai elismerés, hazai és külföldi díjak dicsérik művészetüket. Egyebek között 1990-ben a debreceni Bartók Béla XIV. Nemzetközi Kórusversenyen a Kórusverseny Elnökségének különdíját nyerték el. 1993-ban az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE), a hazai magyar kóruskultúra igényes műveléséért a Nagy István-díjat adományozta a kórusnak és karnagyának.

Szerintem az adatok maguktól beszélnek.

Akkor hát, kérdezzük, mondhat-e ennél is többet a laudatio szerzője? Bizony mondhat. Években is emlékekben is többet. Mert ő majdnem 50 éve ismeri Major Lászlót zenével szembeni mély alázatában, szakmájával szembeni példás szorgalmában, kitartásában és mindenekelőtt csendes szerénységében. Igen, a laudatio szerzője ismeri őt, mint szeretett tanítványát, majd kedves-jó kollégáját s nem utolsósorban kitartó munkatársát. Jól tudja, hogy mindezeket a kvalitásokat „pontosan, szépen, ahogy a *csillag megy az égen*", úgy csillantotta át tanítványai és énekkari közösségünk lelkébe. Ők pedig híven visszasugározzák munkájukra, saját tevékenységükre iskoláikban, énekkaraikban egyaránt. Ehhez a „sugárzás-láncreakcióhoz" gratulál pluszban e sorok szerzője a sok szép felejthetetlen eredmények magukból áradó dicsérete mellé.

Major Lacika!, már én csak így mondom neked ma is, 82 évesen, a jó Isten éltessen sokáig mindannyiunk örömére!

(Elhangzott 2015. november 14-én a Romániai Magyar Dalosszövetség ünnepi közgyűlésén)

Szegedi László

Kiss Csaba lelkipásztor méltatása

Engedtessék meg, hogy Kiss Csaba méltatását egy bibliai igével vezessem be, mégpedig Pál apostolnak a Timoteushoz írt Második leveléből a harmadik fejezet, 14-15. versével, amely így szól: *„De te maradj meg azokban, amiket tanultál, és amik reád bízattak, tudván, kitől tanultad, és hogy gyermekségedtől fogva tudod a szent írásokat, melyek téged bölccsé tehetnek az idvességre a Krisztus Jézusban való hit által.”*

Kedves Kiss Csaba barátom, szolgatársam!

Ez a bibliai ige, úgy érzem, hogy az egész életedet meghatározta. Gyermekkorodtól fogva, ott Dél-Erdélyben, Magyarbényén, a lelkészi család kebelében, hiszen ott tanultad meg és ott hallottad meg Krisztusnak szerető szavát édesapád, a szolgatársunk és imádságos édesanyád mellett. Én úgy hiszem, hogy az otthon, amely sokszor ápol és betakar, védelmez és felnevel, ezen túlmenően neked olyan lelki otthont is jelentett, amely az elkövetkezendő időkben a te pályádat is meghatározta. A dél-erdélyi ember, különösen, ha Alsó-Fehér vármegyére gondolunk, igazából az ő magyarságát és hitét a nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégiumban teljesítheti ki. Ez olyan közös pont, és olyan gyűjtő hely, ahol évszázadok sok nemzedéke nőtt fel. Büszke vagyok arra, hogy iskolatársak is lehettünk, hiszen én is ugyanabban a kollégiumban végeztem, a mi családunkban is mindenki – lemenő-felmenő ágon egyaránt – ott tanult. Én hiszem, hogy az iskola a maga szellemiségével, a nagyenyedi vártemplom, azok a kollégák, pedagógusok, tanárok, akik neveltek ott, ezek is meghatározták életedet. Hasonlóképpen Magyarlapád az a hely, amelyről szintén elmondhatod, hogy sok minden származik és sok mindent tanultál. A kiteljesedett emberi élethez szükség van segítő társra, és köszöntöm Erikát, akinek legfőképpen ezt az elmúlt huszonvalamennyi évét köszönöm meg, hogy türelmes tiszteletes asszonyként kitartott Csaba mellett ezen a helyen, itt a végvárakban. Hiszem azt, hogy Erika ebben a szolgálatban nemcsak feleség volt, hanem szolgatárs, valóságos társ a szolgálatban. A család úgy élte meg a mindennapjait, hogy Krisztusért mindent megtettek ebben a gyülekezetben, és nemcsak a gyülekezetben, hanem az egyházmegyében is.

Mert Kiss Csaba, nemcsak a balázsteki gyülekezet lelkipásztora, nemcsak a Krisztusé a családdal együtt, hanem a Brassói Református Egyházmegyének is egyik legoszloposabb tagja. Már nagyon régtől rá bíztuk a missziói feladatokat, és az a megtiszteltetés érte, hogy ezt a szolgálatot végeznie kellett.

Kiss Csaba az a lelkipásztor, aki mindig példát mutatott családi életével, szolgálatával, Krisztus és egyház iránti elkötelezettségével.

Akkor, amikor lelkipásztorok sokasága hanyagolja a gyülekezetépítést, elhagyja a bibliaórát, amikor nem tartanak vallásórát, amikor a szolgálatban lankad a hűség, akkor nekik van erejük arra, hogy naponként szolgáljanak. Hogy naponként családoknál bibliaórát, áhítatot tartsanak. Kiss Csaba az a lelkipásztor, akit azért kell megszidni, ha megszidunk egyáltalán, hogy 365 nap alatt 485 bibliaórát jegyez be. Van erejük a Krisztusban arra, hogy kedves feleségével, Erikával, gyermekeivel megélje azt a biblikus állapotot, amit királyi papságnak neveznek, amiben veszi a Bibliát, ha kell, és szolgál, lelket épít. Íme, egy család, amely teljes elkötelezettséggel az anyaszentegyházért, a népért és a szórványmagyarságért él és szolgál.

Az életükben voltak nehéz időszakok is. Mi nemcsak az öröm pillanataiban voltunk együtt Kiss Csabával, hanem együtt lehettünk akkor is, amikor a családból Isten hazaszólította az egyik kisbabájukat. Mindezek mellett ők újból példát mutatnak. Újra gyermeket vállalnak, akik most is itt ülnek a padban. A szívünk megtelik örömmel, hogy akkor, amikor egykézünk, amikor sok fiatal ma nem akar megnősülni, nem akar férjhez menni, és vannak gyülekezetek, ahol százával vannak, akik nem akarnak családot alapítani, nem vállalunk gyereket, ők ezt újra vállalták. *„Az Úr ajándéka a gyermek, az anyaméh gyümölcse jutalom.”* És olyanok az ifjak, *„mint a hős kezében a nyilak”*. (127. Zsoltár)

Felnőtté cserepedtek azok az ifjak is, akiket nevelt a lelkészi család; vannak közülük, akik messze mentek, azok közül is, akiket két évtized alatt én is ismertem és láttam itt a tanácsteremben, Bibliával a kezükben. Az önök gyermekei, az önök unokái, valahol messze, idegen földön, sajnos már nem itt Erdélyországban élnek. Bizonyára nem fogják elfelejteni, hogy egykoron egy lelkipásztor biblikusságra, a Szentírás szeretetére, az Istenre odafigyelésre nevelte őket. Valamit visznek magukkal túl azon, hogy anyagi javakért küzdenek és a jólétért, a jobblétért mentek el. Valamit még elvittek innen, amit csak úgy lehet megkapni, ha valaki hűségesen szolgál. A magyar református lelkipásztoruk bibliai szavait, családjuk példáját. Kívánom, hogy a tanultakról ne feledkezzenek meg soha és az első, amiért hálát adunk Istennek, hogy ebben a szolgálatban, közösségépítő munkában Te, kedves szolgatársam, sokszor példát tudtál adni.

Kiss Csaba az a lelkipásztor, akinek semmi sem drága. Még a családja sem, ha közösségről van szó. Ő sosem hiányzott egyetlen ilyen alkalomról sem. Elmegy a világ végére is, ha valakiért valamit tenni kell, ha testvérekkel kell együtt lenni, ha együtt kell imádkozni, ha lelkipásztoroknak együtt lehet tanulni, együtt lazítani, együtt szolgálni.

Kiss Csaba a szolgálatban soha nem lankadt. Az a belső tűz és az a lelkület, ami benne van, azt adja a kegyelmes, jó Isten, hogy még nagyon sok lelkipásztort „megfertőzzön".

Igaz az a mondás, az a bölcsesség, amit én ennek az évnek a mottójaként kiírtam az irodám falára, amelyet egy 1970-ben megírt könnyűzenei számnak a szövegéből metszettem ki. A Piramis együttesnek van egy éneke, aminek az a címe, hogy *Égni kell.* Hát égni kell annak, aki gyújtani akar – nyolc banális sorban mondja el a titkát az életnek, és főleg a lelkészi szolgálatnak. Mert aki önmaga nem ég a Krisztusáért, egyházáért, népéért és családjáért, annak nem lehet gyújtani, nem lehet tovább adni a lángot, nem lehet ezt a szolgálatot teljesíteni. De Kiss Csabában és családjában továbbra is ég ez a láng: idős lelkekben, ifjakban, itt Balázstelkén vagy Báznán, Pócstelkén, a Medgyesre szakadt testvérek szívében.

Kiss Csaba az az ember, aki már két évtizede hűséges maradt ehhez a vidékhez, és láthatjuk: csodát tudott teremteni Balázstelkén. Azon kevés lelkipásztorok közé tartozik, aki nem arról panaszkodott, hogy üresek a templom padjai, hanem az lett a gondja, hogy az

Balról jobbra: Szegedi László, Kiss Erika, Kiss Csaba, Vetési László, Szabó Károly, Jenei Tamás és Zsebe Attila. Képek: Diaszpóra Alapítvány

emberek nem férnek be. Amikor még a kicsi templom állt itt, a hívek a nyitott ablakon keresztül voltak kénytelenek hallgatni az ünnepi istentiszteleteket, a konfirmációi ünnepséget, mert bent nem volt elég férőhely. És bár fogyóban van ez a gyülekezet is, a magyar szó már keveredik a másfajta beszéddel, a magyar iskola elsorvadt, a lélek mégis épül, erősödik odabent. Mit tesz ez a gyülekezet, Kiss Csabával, nagyérdemű gondnokával, presbitériumával és szerető gyülekezetével? Templomát ki kell bővítenie, meg kell nagyítania.

Kedves testvéreim, az utóbbi évtizedekben sok nagy templomot építettek Erdély-szerte. Különösen a forradalom után egyházaink irdatlan építkezésbe kezdtek, némelykor céltudatosan, máskor csupán csak ambícióból. De azt kell látnunk, hogy 25 év alatt új templomaink közül is többek sajnos üresedőben vannak. De íme, Balázstelkén valami más történik. A lélek- és közösségépítés meghozza gyümölcsét, a gyarapodást.

Kedves balázstelkiek, pócstelkiek, báznaiak! Én nem tudom, hogy mivel ajándékoztátok meg Kiss Csabát 20 éves lelkészi jubileuma alkalmából. De ha egy lelkipásztornak örömet akarnak szerezni, ha azt akarjátok, hogy itt maradjon, értetek tovább égjen és itt gyújtson fényt a szívekben, a Krisztus-szeretetét, akkor a templomlátogatással, a templom és az egyház iránt való hűségetekkel jutalmazzátok meg őt. Én hiszem, hogy ez a legszebb ajándék.

Miközben embereket méltatunk a templomban, eszembe jut az a történet, amelynek központi alakja a nagy zeneszerző, Joseph Haydn, aki az Eszterházy családnak volt udvari zenésze. Ez a nagyszerű zeneszerző több biblikus fogantatású zeneművet is írt. *A Teremtés Oratóriuma* címűnek Londonban volt az ősbemutatója, és ezen az angol királyi pár is ott ült az első sorban. Amikor véget ért a darab, mindenki felállt a teremben és tapsolni, ünnepelni kezdte a nagy művészt és alkotását. És a kiváló művész, zeneóriás, felnyújtotta a kezét, és az égre mutatott. Lassan-lassan a terem elhalkult, mindenki kezdett felfelé nézni, egy mennyezet volt ott csupán. Akkor, közelebb lépett a királyi párhoz, és azt mondta: „*Neki növekednie kell, nekem pedig alászállanom*".

Én ma hiszem, hogy miközben embereket – Szabó Károly bólyai népnevelő tanító bácsit és Kiss Csaba lelkészt – ünnepeljük, egy kicsit mi is alászállunk és hagyjuk, hogy rajtuk keresztül, Erdélynek eme szórványközösségeiben, ennek a templomnak a szívében, a lelkekben, Krisztus nőjön naggyá. Mindketten méltó utódai vagytok a nagy szórványépítőknek, Czelder Mártonnak és Földes Károlynak, akiknek nevét e díjak viselik. Most már büszkén viselhetitek nevüket ti is. De hiszem, hogy ma nemcsak őket ünnepeltük, a cselekvő, hűséges közösségi munkásokat, hanem a mindeneket megtartó menynyei édes Atyánkat, Jézus Krisztust, a Megváltónkat, akik nektek is erőt adtak, akik a Szentlélekkel teljesen ezt az ünneplést és méltatást teljessé tettétek.

Az Atya, Fiú és Szentlélek Úristen őrizzen meg mindkettőtöket, és adjon sok áldást a további szolgálataitokra, hogy még sokáig együtt munkálkodhassunk.

(Elhangzott 2015. október 3-án a Szeben megyei Balázstelkén)

Zsebe Attila

Szabó Károly tanító méltatása

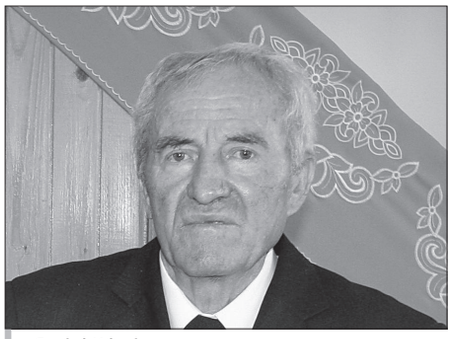

Szabó Károly

Nagy öröm és hálaadás hatja át életünket, hogy egy ilyen szép őszi nap alkalmával együtt lehetünk egy dél-erdélyi református templomban, itt Balázstelkén, annak tiszteletére, hogy a Czelder Márton- és Földes Károly-szórványdíjakat átvegyék díjazottaink.

Még mielőtt a díjazott Szabó Károly nyugalmazott tanító úr tevékenységét méltatnám, engedtessék meg, mint a Mihályfalvi Református Egyházközség lelkipásztora, egy igét olvassak fel ennek a nemes eseménynek a tiszteletére. Ez az ige írva található az I. Pét 4:10 versében, amely így hangzik: „Ki-ki amint kegyelmi ajándékot kapott, úgy sáfárkodjatok azzal egymásnak, mint Isten sokféle kegyelmének jó sáfárai." Ez az ige, Isten gazdag kegyelmi ajándékairól beszél, amelyet belehelyezett az emberi életbe, beszédbe, cselekedetbe, magaviseletbe, helytállásba, hogy ne öncélú módon használjuk, hanem jó gazdálkodói, sáfárai tudjunk lenni mindannak a testi és lelki ajándéknak, amit kaptam, amivel rendelkezem, Isten és embertársam javát tudjam szolgálni, amíg földi pályafutásom tart, és ezen tettek által Isten nevét tudjam dicsérni és magasztalni. Az Úr gazdálkodói terve bontakozott ki Szabó Károly nyugalmazott bólyai tanító életében, amikor 1935. október 7-én a Fehér megyei Búzásbocsárdon meglátta a napvilágot népes család gyermekeként. Öten voltak testvérek, korosztály szerint ő volt a legkisebb. Egyszerű dél-erdélyi magyar református család sarja egy olyan vidékről, a Küküllő-szögből, Balázsfalva környékéről, ahol nehéz küzdelmet kellett és kell ma is vívni a nyelvi fennmaradásért. Édesapja kőműves, édesanyja háziasszonyi teendőkkel foglalkozott, ők nyújtották számára az emberi példát.

Elemi iskolai tanulmányait szülőfalujában kezdte, később Balázsfalván fejezte be. Tizenhárom éves volt, amikor édesanyja 44 éves korában meghalt, édesapját pedig hadifogságba hurcolták Oroszországba, ahonnan Isten segítségével hazatért. Édesanyja korai halála, édesapja hadifogságra való vitele nagy űrt és veszteséget hagyott a népes család körében. Bátyjai társaságában növekedett, Isten gondoskodó szeretete nem engedte, hogy kiessen a családi fészekből.

A nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium falai között folytatta tanulmányait, de az anyagi nehézségek közepette a székelyudvarhelyi Józsa Béla Pedagógiai Iskola végzős diákjai közzé sorolja magát. Diákévei nehézségének lepergése és az édesanyja hiányának fájó érzését dúdolta e pár sorban: „Egy árva búsan zengi dal panaszait/ Anyám, te kedves jó anyám, szívem, de szomorú./ Amióta eltemettek, nem volt ki azt mondja nékem,/ Nem volt ki azt mondja nékem, szeretlek gyermekem." 1959-ben fejezte be magánúton a Pedagógiai Főiskolát. A tanítói és nevelői sáfárságra hívja el őt az Isten. Pályafutásának első állomása a Fehér megyei Hosszúaszó, ahol két éven át gyakorolta tanítói hivatását. 1962-től a Szeben megyei Bólyára került, ahol akkor még a virágzó, két magyar tanerős iskola fogadta 22–23 gyermekkel. Itt ismerkedett meg élete párjával, Anikóval, akivel 1965-ben házasságra lépett. Zord szelek fújtak abban az időben Dél-Erdélyben – a szegénység, az identitásvesztés, a beolvadás veszélye, a kommunizmus hatása, az elszórványosodás –, mély sebet hagytak a kis magyar közösségek életében. A szórványsors ellenére Szabó Károly, mindenki tanító bácsija sokszor segített, felkarolta osztályát, lakásába fogadta diákjait, hogy magyar öntudatra, magyar táncok elsajátítására, a keresztyén értékek megbecsülésére nevelje őket. Az 1992–1993-as tanévben a magyar tagozat gyermekhiány miatt megszűnt, ezt követően román tannyelvű osztályokban tanított 1997-ig, amikor nyugállományba vonult.

Negyvenévi pedagógiai szolgálat alatt jól tudott sáfárkodni a reá bízottakkal, becsülettel és szeretettel végezte gyermeknevelői és tanítói szolgálatát. Mint a település egyedüli református és nyugalmazott magyar tanítója, a tanítás mellett művelődési és tájékoztatói feladatokat is ellátott, főképpen mint a Bolyai-kultusz hagyományőrzője. Bólya a híres matematikus, Bolyai Farkas szülőfaluja, kinek emléke még él a helybeliek lelkében. Néhány lelkes Bolyai-kutatóval emlékszobát sikerült berendezni 2002-ben Bólyán. Kitartó és hosszas munka után sikerült a volt felekezeti iskolát felújítani és Magyar Házzá alakítani, ahol nem csupán a helyi közösség, hanem a Szeben vidéki magyarság is összegyűlhet. A tanító bácsit egyszóval úgy is jellemezhetnénk, mint a bólyaiak mindenese. Mindig nagy szeretettel és meleg szavakkal fogadta a faluba érkező turistákat, és lelkesen beszélt a Bolyai család múltjáról, kastélyáról. Négy évig, 1996 és 2000 között az RMDSZ színeiben a magyarságot képviselte helyi községi tanácsosként. A Bolyaiak örökségét népszerűsítő tevékenysége elismeréséül 2002-ben megkapta a Bolyai János Érmet, és a Marosvásárhelyen megalakult Bolyai Kör Tudományos Társaság állandó tagjává választotta. A megmaradásért, a magyar kultúra őreként kifejtett tevékenysége elismeréséül 2008 januárjában Ezüstfenyő-díjban részesül.

Bólya a magyarság szempontból végvári bástya. A múlt, a magyarságtörténet, a nemzetközi hírnévre szert tett Bolyaiak ősi fészke és birtoka. Milyen jó, hogy az ilyen peremterületekre is rendelt Isten őrzőket, szolgákat, jó sáfárokat. Ilyen védő, nyelvőrző és művelő volt és maradt a mai napig is a bólyai völgy mindenes tanító bácsija, Szabó Károly. Hitvallását két mondatban foglalta össze: „Református magyar vagyok,/ Halálomig az maradok."

A jó Isten kísérje életét, családját, szolgálatát, hogy amíg tart földi pályafutása, helytállóan és kiállóan tudja továbbra is szolgálni szórványközösségét, a Bólya völgyi magyarságot!

(Elhangzott 2015. október 3-án a Szeben megyei Balázstelkén)

Bibza Gábor

Magdó János méltatása

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Nagy öröm és megtiszteltetés számomra, hogy én mondhatom el a laudációt Magdó János úrról azon alkalomból, hogy a Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaság a Kelemen Lajos Műemlékvédelmi Díj tiszteleti fokozatával tünteti ki Magyarország korábbi kolozsvári főkonzulját, aki méltán érdemli meg e kitüntetést az erdélyi műemlékügy és restaurálások támogatásáért.

Két éven keresztül Magyarország kolozsvári főkonzuljaként szerteágazó és látható módon támogatta a kolozsvári kulturális, művelődési életet és a műemlékvédelem ügyét. Nem sajnálta idejét, erejét, egészségét és végső soron szabadidejét is feláldozta, mert érezte, hogy főkonzulként a kolozsvári magyar közügy érdekében cselekszik. Tette mindezt a legnagyobb szerénységgel és egyszerűséggel, a világ legtermészetesebb dolgaként, mintha egész életében ezt tette volna.

Magdó János

Magdó János 1970. május 25-én született Brassóban, és itt szívta magába a Johannes Honterus gimnázium sajátos német szellemét, ahol 1988-ban érettségizett. Ennek folytatásaként 1991–92-ben a Miskolci Egyetem német nyelvtanár szakára járt, majd tanulmányait 1992 és 1998 között az Eötvös Loránd Tudományegyetem bölcsész karának német szakán folytatta. Tanulmányi ideje alatt, 1995–96-ban a DAAD (Deutscher Akademischer Austausch Dienst) ösztöndíjasaként a Bonni Egyetemen tanult, és ugyanitt asszisztensként is tevékenykedett. 1999-ben fél évig a német parlamentben gyakornokként tevékenykedett Reinhard Freiherr von Schorlemer képviselő munkatársaként.

1999 és 2002 között tanári tevékenysége mellett a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem nemzetközi és diplomáciai tanulmányok karára járt.

Magdó János diplomatakarriere 2001-ben kezdődött. A külügyminisztérium munkatársaként előbb megismerte a főosztályok életét, 2007 és 2010 között Magyarország Athéni Nagykövetségén dolgozott beosztott diplomataként. 2012 nyarán érkezett Kolozsvárra Magyarország főkonzuljaként.

Brassó, Miskolc, Bonn, Budapest, Athén, Kolozsvár a fontosabb állomások, amelyek jelzik Magdó János életpályáját. Ezen a pályán észrevétlenül szívta magába az épített örökség iránti tiszteletet, és vált érzékennyé a múlt tárgyi emlékei iránt. Ebből a sajátos érzékenységből származik a műemlékvédelem terén nyújtott kiemelkedő támogatói tevékenysége. A kolozsvári Szent György-szobor restaurálásánál és a házsongárdi Bethlen-kripta felújításánál nyújtott segítsége két ékes példája annak a támogatási tevékenységnek, amely Magdó János nevéhez fűződik. Nagyban elősegítette a fentebb említett műemlékek gyors rendbetételét.

Befejezésként engedtessék meg nekem egy sajátos, talán túlságosan személyes hasonlat. Ha Erdélyt hatalmas játéktérként képzeljük el, ezen belül Kolozsvár pedig a gyep, ahol délutánonként az „elcsigázott” gyermekek labdát kergetnek, akkor Magdó János az elmúlt két évben ezen a pályán vérbeli középcsatárként tökéletes pontossággal osztotta a jobbnál jobb labdákat játékostársainak, és a megfelelő pillanatban a visszakapott passzból újra meg újra elegáns mozdulattal fejezte be a „támadást”, és értékesítette az így felhalmozott „csapatenergiát”.

Mindezek fényében Magdó János méltó tulajdonosa a Műemlékvédelmi Díjnak, amellyel a Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaság kitüntette.

(Elhangzott 2015. április 24-én a Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaság közgyűlésén)

Maksay Ádám

Szabó Bálint méltatása

Kedves Bálint, tisztelt egybegyűltek, kollégák, barátok, meghívottak!

Engem ért a megtiszteltetés, hogy ezen az ünnepi eseményen – miután Benczédi Sándor építész barátod egészségi okok miatt visszamondta a részvételét – laudációt mondjak a Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaság díjátadó rendezvényén.

Bevallom, hogy az idő rövidsége miatt kénytelen voltam segítséget kérni a közvetlen munkatársaidtól, és felhasználni gondolatokat a korábbi laudációkból.

Szabó Bálint olyan családban látta meg a napvilágot, amely nemzedékekre visszamenőleg az erdélyi kultúra szolgálatába szegődött. Nagyapja, Szentimrei Jenő író, költő, színigazgató volt. Éppen neki ajánlva írta meg családjuk történetét. Édesanyja, Szentimrei Judit Sztánán Kós Károly irányításával vált iparművésszé, majd néprajzi kutatóvá, a népművészet egyik elismert monográfusává. Nem csoda, hogy Szabó Bálint mellett két öccse, Zsolt és Gyula is az erdélyi múlt értékesítésének a szolgálatába szegődött.

Míg testvérei a humán tudományok irányából, ő a műszaki világ felől közelítette meg Erdély örökségét. A Brassai Sámuel Középiskolában megszerzett érettségi diplomával a kolozsvári műegyetemre, az akkori Politechnikai Intézetbe iratkozott be, s ott szerzett építőmérnöki képesítést 1967-ben. Közel tíz éven át építőtelepeken szolgálta az akkor lendülettel fejlesztett „szocialista” iparosítás ügyét. Kivitelező mérnökként tevékenykedett a kolozsvári Építőipari Trösztnél, a nagyváradi Cukorgyár Építőtelepén, majd Sepsiszentgyörgyön a Megyei Építő-szerelő Vállalatnál építőtelep-vezetőként és osztályvezetőként.

1975-ben került Kolozsvárra kutatómérnökként, s 1977-ben lett tanársegéd az itteni műszaki egyetemen. 1979 és 1989 között a Vasbetonszerkezetek Tanszék adjunktusa. Ebben az időszakban egyetemi felvételire is készített fel matematikából diákokat. Azon szerencsések közé tartozom, akiket a következetes és logikus felkészítési stílusával önbizalommal és tudással töltött fel, hogy bátran szembenézhessünk az akkori szigorú felvételi rendszerrel.

1990-ben lett előadótanár, majd 1998-ban professzor. Közben 1984-ben megszerezte a doktori fokozatot is, 2000-ben pedig ő kapott doktorátusvezetői jogot. 1989-ig főleg a betonépítmények, feszített héjívek és gerendák ellenálló képessége foglalkoztatta. 1990 után új kutatási területe a történeti tartószerkezetek rehabilitációja lett. 1996-ban a budapesti Műszaki Egyetemen megszerezte a műemléki szakmérnöki képesítést is. E téren aztán Erdélyben iskolát teremtett maga köré. A műemlékvédelem legfontosabb testületeiben kapott szerepet vagy tisztséget.

Egyetemi oktatóként és párhuzamosan gyakorló tartószerkezeti szakértőként, tervező-mérnökként tudatosan építette ki az 1991-ben alapított Utilitas Épített örökségvédelmi kutató-tervező központot, felismerve, hogy egy szakmát, és főként egy ennyire összetettet, csak gyakorlás közben, egy mester mellett lehet elsajátítani. Pályakezdő építészek és mérnökök tucatjait indította el a szakmai fejlődés útján, akik közül sokan, maguk is mára az erdélyi műemlékvédelmi szakma fontos szereplőivé váltak, továbbvíve azt a szakmai színvonalat és igényességet, amelyet tőle, mentoruktól sajátíthattak el.

A Szabó Bálint által vezetett, mindig megújuló (lelkes és érdeklődő fiatalokat bevonó) csapat – a lassan negyed évszázados fennállás alatt – irányításával mára 300-at is meghaladó műemléki, illetve műemlék-jellegű épület helyreállításában, tervének és kutatásának elkészítésében vett részt. Kutatási és tervezési tevékenysége nyomán kimagasló jelentőségű erdélyi műemlékek nyerték vissza eredeti fényüket. Az utóbbi évek munkáiból a nagykárolyi Károlyi kastély vagy az erdődi Károlyi várkastély romjai helyreállítását, valamint a már az 1990-es évek elejétől folyó munkálatot – a besztercei evangélikus templom helyreállítását, valamint a bonchidai Bánffy kastélyt – lehetne kiemelni, de nem elfelejtendő az 1998-ban Europa Nostra-díjjal jutalmazott kolozsmonostori Kálvária templom

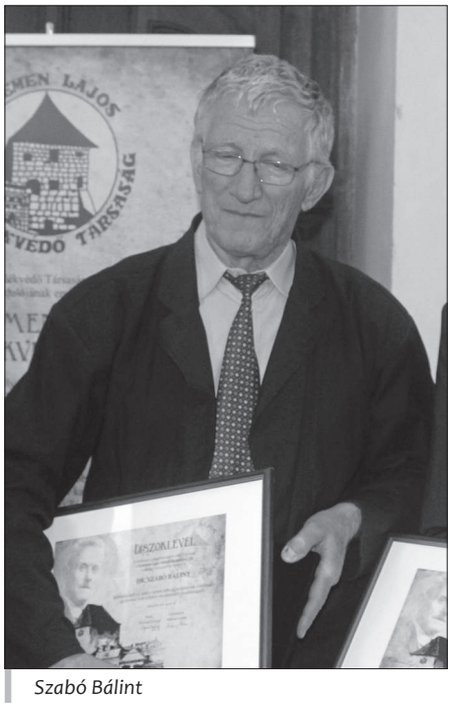

Szabó Bálint

helyreállítása sem, ami szintén neki köszönhető.

1991-ben megindította és elnökként irányította *Az épített örökségvédelem – Tusnád* konferenciasorozatot, amit Bálint álmodott meg, és hatalmas energia-befektetéssel, megfelelő társakat találva itthon és Magyarországon egyaránt Ő hozta létre. 1992-ben műemlékvédelmi gyorstanfolyamként indult, amely az 1977-es Ceauşescu-féle műemléki tevékenység felszámolása után keletkezett szakmai űrt volt hivatott felszámolni. Az akkori, létszámban a 80-at is meghaladó résztvevők java része az épített örökség védelme felé fordította szakmai érdeklődését, az akkori legfiatalabb korosztály pedig – amelynek magam is része vagyok – a műemlékvédelem elkötelezett szolgálójává vált.

Ezt követően 1993-tól *Az épített örökség felújításának elméleti és gyakorlati kérdései* elnevezésű konferencia-sorozat egyre szélesebb körben vált az épített örökségvédelemmel kapcsolatos szakágak tudományos seregszemlévé. Az ezredfordulóra a résztvevők számát tekintve a 200-at is meghaladó, a világ valamennyi tájáról érkező előadókat felvonultató, világszínvonalú szakmai rendezvénnyé nőtte ki magát.

Emellett a szűkebb, leginkább tartószerkezeti mérnöki szakma számára 1995-től *Történeti tartószerkezet*i konferencia-sorozat szervezését kezdeményezte és váltotta valóra.

Dr. Szabó Bálint nélkül ma nem lenne: Erdélyi Műemlék Restaurátorok Egyesülete (1996), a Transylvania Trust Alapítvány (1996), illetve a Transsylvania Nostra Alapítvány, amelyek élén elnöki tisztet tölt be, és valamennyi általa létrehozott civil társadalmi szervezet meghatározó részt vállal az erdélyi építettörökség-helyreállítási tevékenység kialakításában, fenntartásában és fejlesztésében, programok és kiadványok sokaságával gazdagítva az építettörökség-védelmi palettát.

1991-től az Erdélyi Múzeum-Egyesület tagja. 1995-től az Országos Műemlék-restaurátor Egyesület Igazgatótanácsának, 1996-tól az ECOVAST Román Nemzeti Bizottság vezetőségének, 1999-től a Műemlékek Országos Bizottságának, 2008-tól az UNESCO Román Nemzeti Bizottság vezetőségének tagja.

1996-tól az ICOMOS Román Nemzeti Bizottságának vezetőségi tagja, 2005-től alelnöke és 2014-től ideiglenes elnöke.

Alapító főszerkesztője a 2007-től megjelenő *Transsylvania Nostra* örökségvédelmi szakfolyóiratnak.

1998-ban erdélyi és magyarországi szakemberekkel konzultálva kialakította és beindította a Babeş–Bolyai Tudományegyetem és a Transylvania Trust Alapítvány közös szervezésében a négyszemeszteres, az Épített Örökség Felújítására Szakosító Posztgraduális képzés oktatási programját, amely a Kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Történelemtudomány és Filozófia Karán kétéves ciklusokban mintegy 40–60 építész, mérnök, művészettörténész szakképzését biztosítja.

A jelenleg futó 2015–2016-os évfolyammal mintegy 400 fölé emelkedik azon szakemberek száma, akik a képzésben részt vettek, akiknek több mint fele az oklevél megszerzésében is sikerrel járt, és sokan valóban az épített örökségvédelem területén kamatoztatják elsajátított tudásukat.

Szakirodalmi munkássága is jelentős. A ’90-es évekig inkább románul, azóta magyarul is publikál. *Bevezetés a történeti tartószerkezetek felújításelméletébe* (1997–1998) című tanulmánykötete románul és magyarul is megjelent, a *Történeti tartószerkezetek illusztrált szakszótára* 2004–2005-ben két kiadásban, több nyelven jelent meg, akárcsak a *Történeti tartószerkezeti beavatkozások illusztrált szakszótára* (2008). Szakdolgozatainak száma félszáz körül mozog.

Túlzás és hízelgés nélkül állíthatom, hogy munkássága nélkül az erdélyi műemlékvédelem nem létezne abban a formájában, amelyben ma ismerjük, és bár rengeteg feladat vár még a szakemberekre, tevékenysége hiányában kevesebb lenne a követendő példa, kevesebb a munka elvégzésére felkészített szakember.

Ketten

Munkája gyümölcseként egykori tanítványai, munkatársai mára az erdélyi történeti (magyar) egyházak szakmai referensei; míg mások Kolozsváron és Erdély többi részén mára maguk is tervező cégeket vezetnek, és igyekeznek átadni a következő generációk számára azt az alaposságot, igényességet és szakmai tudást, amit tőle tanultak. Tanítványai és egykori munkatársai nevében köszönjük, hogy az erdélyi műemlékvédelem mentoraként ismerhetünk és személyesen tanulhattunk tőle.

Nagyhatású munkásságát számos elismerésben részesítették: Magyar Műemlékvédelemért Emlékplakett (1993), Kós Károly-díj (1995), Európa Nostra oklevél – a kolozsmonostori templomfelújításért (1998), Európa Nostra érem – a torockói falu-rehabilitációért (1999), Európa Nostra Nagydíj – a bonchidai Bánffy-kastélyban működő szakképző-központért (2007), Román Kultúráért Érdemrend (2004), Nemzetközi Möller István Emlékérem (2009), Magyar Érdemrend tiszti keresztje (2014).

Ezekhez csatlakozik most a Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaság elismerése a Kelemen Lajos Műemlékvédelmi Díj szakmai fokozatának odaítélésével Dr. Szabó Bálint építőmérnöknek az erdélyi épített örökség védelmének elmélete és gyakorlata terén kifejtett iskolateremtő munkásságáért.

(Elhangzott 2015. április 24-én a Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaság közgyűlésén)

Széman Rózsa

Bánffy György méltatása

báró Bánffy György

Báró Bánffy György (1853–1889) politikus, zeneszerző, író, költő, sportember, gazdálkodó s talán még sorolhatnám sokoldalú tevékenységeit, amelyekkel rövid élete során környezetét, nemzetét, a magyar kultúrát szolgálta. Annak a Bánffy családnak a sarja, amely évszázadokon keresztül igen fontos szerepet játszott Erdély történelmében és kulturális életében.

1853-ban született báró Bánffy Albert és gróf Eszterházy Ágnes második gyermekeként. Születése pontos helye kissé kérdéses, se a Szinnyei-féle életrajzi gyűjtemény, sem az 1884–87-es *Országgyűlési Almanach* nem jelzi. Egyes források Kolozsvárt, mások Szilágysomlyót, ismét mások Szilágynagyfalut adják meg szülőhelyéül. Tény, hogy a család ott lakott, gyermekkora egy részét minden bizonnyal ott töltötte. Tanulmányait Szilágysomlyón, Kolozsváron és Budapesten végezte, majd szülőföldjén gazdálkodott: versenylovakat nevelt, amelyek a kolozsvári és budapesti mezőnyökön több díjat is elnyertek. Még harmincadik életévét sem töltötte be, mikor Szilágysomlyó országgyűlési képviselőjének választották. Jeleskedett a sportban is, leginkább mégis a zenét és az irodalmat kedvelte. Egész kiskorában, 5 évesen kezdett el zongorázni, ezt később olyan művészi tökélyre fejlesztette, hogy az 1880-as években Andrássy Katinka grófnő által a pesti Vigadóban megrendezett jótékony célú hangversenyen nem kisebb egyéniség, mint Liszt Ferenc sietett elsőnek gratulálni Bánffy báró mesteri zongorajátékához. Bár ilyen irányú szakoktatásban nem részesült, a debreceni cigánygordonkástól, Dajna Balog Banditól gordonkázni is megtanult. Korán kezdett el zenét szerezni is, nótái közül számosat énekeltek és énekelnek, játszanak nagy előszeretettel mai napig: *Kék nefelejcs*, *Nem akar az ökörcsorda legelni* és még sok más. Írásait a kolozsvári, debreceni, budapesti lapok közölték. *A gulyás* című népszínművét (szöveg Kazaliczky Antal), valamint a Kemény Endre báró szövegére megírt *Gólyakirály* című operettjét Kolozsvárott, a *Fekete hajó* című operettet (szöveg Rákosi Jenő) a népszínházban, *Kristóf tér 78* című vígjátékát pedig a Nemzeti Színházban játszották.

Bánffy György azonban nemcsak művelte, támogatta is a művészeteket. Jótékonysági esteken számtalanszor fellépett, és mindannyiszor elbűvölte közönségét. Az EMKE Szilágysomlyó székhelyű, Szilágy megyei fiókjának egyleti pénztára javára rendezett hangversenyéről például így írt a korabeli újság: „És most jött az est fénypontja. Báró Bánffy György ült a zongorához, s cigányzene kíséret mellett népdalokat játszott. Talán egy szót se kellene tennem e szerepléshez. Aki őt hallotta játszani, az meríthet csak fogalmat arra nézve, hogy a zene hatalmával mint lehet uralkodni az emberi szíveken... Amint e néhány népdal után felemelkedett a zongora mellől, frenetikus tapsvihar zúgott a teremben...” Hozzátehetjük, hogy a bevétel is igen jelentős volt.

E gazdag élet azonban sajnos nagyon rövidre volt szabva számára. 1887-ban megnősült, Bethlen Máriát, Teleki Géza özvegyét vette feleségül, akitől két lánya született, ám akit ugyancsak hamarost özvegyen hagyott. 1889-ben, alig 35 éves korában, súlyos betegen Bécsben halt meg. A kolozsvári Házsongárdi temetőbe, a családi sírkertbe temették el.

(Elhangzott 2015. szeptember 26-án Szilágysomlyón, a Báthory-napok díjátadó ünnepségén)

Vida Katalin

Barra Zoltán méltatása

Örülök, hogy laudációt mondhatok a szilágycsehi magyar közösség egyik ismert, és nagy tiszteletnek örvendő egyéniségéről, dr. Barra Zoltánról. Mindig is szívesen figyeltem és értékeltem azoknak a szakembereknek a munkáját, akik nagy odaadással, hivatástudattal, rátermettséggel végzik a tulajdonképpen életcéljukká vált feladatot. Ilyen szakember dr. Barra Zoltán szilágycsehi főorvos.

1951. június 30-án született a Szatmár megyei Hadad községben, de igazából Szilágycsehhez kötődik. Itt végezte elemi és középiskolai tanulmányait, és itt érettségizett 1970-ben. A Marosvásárhelyi Orvostudományi Egyetem Gyermekgyógyászati szakán tanult 1970 és 1976 között. Az akkor szokásos diplomás kinevezés eredményeképpen első munkahelye a Neamț megyei Girov község volt. Később a Szilágy megyei Gyümölcsényesen, majd Benedekfalván dolgozott, míg végül Szilágycsehben telepedett le.

Azok közé az orvosok közé tartozik, akik munkájuk során mindig szem előtt tartották az orvoslás Pápai Páriz Ferenc által megfogalmazott erényeit, vagyis „az egészséges tudományt, a tökéletes lelkiismeretességet, a hűséges szorgalmat és a hiánytalan jóakaratot”. Nem elégedett meg az egyetemi évek alatt szerzett ismeretekkel, ezért 1990-ben általános orvosi szakvizsgát tett, és 1995-ben, elsőként Szilágycsehben megszerezte a főorvosi címet. Mindvégig következetes volt abban a meggyőződésében, hogy itt, a szülőföldön kell gyógyítani és segíteni embertársait. Mindenkit ismer a városban, őt is mindenki ismeri és tiszteli szíves segítőkészsége, embertársai iránti nyitottsága, mélységes humánuma miatt.

Nemcsak az orvosi hivatását végzi alázattal és hivatástudattal, hanem cselekvő tagja a szilágycsehi és a Szilágy megyei magyar közösségnek is. Az RMDSZ városi szervezetének alapító tagja, különböző feladatokat vállalt és vállal, alelnök, elnökségi tag, 1992-től napjainkig tagja a helyi tanácsnak, jelenleg frakcióvezető. Az utóbbi tizenöt évben a Megyei Küldöttek Tanácsa titkára. Mindenütt ott van, ahol tenni kell, a Szilágy Társaság és a Tövishát Kulturális Társaság alapító tagja, felkarolta Szilágycseh értékeinek, történelmi múltjának kutatását és azok terjesztését a közművelődés eszközeivel, támogatja a Gyulaffy László magyar iskolát. Lankadatlan helytállással ott és akkor teszi a jót, ahol és amikor kell és lehet. Remélem, hogy nem túlzok, ha azt mondom, hogy dr. Barra Zoltán a szilágycsehi közélet meghatározó személyisége.

Mindezekért javasoljuk a Szilágysági Magyarok díszoklevél adományozását dr. Barra Zoltán részére. Jó egészséget, erőt kívánunk neki a nehéz munkához.

(Elhangzott 2015. szeptember 26-án Szilágysomlyón, a Báthory-napok díjátadó ünnepségén)

Barra Zoltán

Intermezzo intertotto

Máté Levente

Bóné Vilmos méltatása

Bóné Vilmos

„Jót, s jól! Ebben áll a nagy titok./ Ezt ha nem érted,/ Szánts és vess, s hagyjad másnak az áldozatot." (Kazinczy Ferenc: *A nagy titok*)

Megtiszteltetésnek érzem, hogy Bóné Vilmos igazgató-tanár úrról írhatok méltatást, hiszen tanítványa is és munkatársa is voltam a ballai iskolában. Az iskolák életében is vannak olyan időszakok, amelyekre később mérceként lehet tekinteni, amire a tanítványok büszkén hivatkozhatnak. Bóné Vilmos érdeme, hogy 38 évi ballai tanári, igazgatói munkájával, a fizikai alapoktól is kezdve, korszerű, jól felszerelt iskola épült, amelynek falai között magas fokú szellemiség fejlődött ki. Az iskola tanulói pedig látványos, szép eredményeket értek el a tudáspróbákon, a felvételi vizsgákon, a megyei és országos tantárgyolimpiászokon, a kulturális versenyeken, rendezvényeken.

Bóné Vilmos 1946. szeptember 16-án született Szilágyballán, szülei földművesek voltak, a falusi gazdálkodás folytatását szánták neki is. Általános iskolai tanulmányait szülőfalujában végezte, utána a zilahi Ady Endre középiskolába felvételizett, 1966-ban itt érettségizett. 1969-ben sikeresen felvételizett a marosvásárhelyi hároméves Pedagógiai Főiskola matematika szakára. 1972-ben a goroszlói Általános Iskolába nevezték ki, ahonnan egy évharmad tanítás után, 1973. január 4-én a Szilágy megyei tanfelügyelőség áthelyezte Szilágyballára, szülőfalujába, és ki is nevezte igazgatónak. Félig kész, pirosban álló, a falu pénzén épülő új, nyolcosztályos iskola és problémás tantestület fogadta. Fiatalon, tapasztalat nélkül kezdte el pedagógus és közéleti pályáját szülőfalujában. Közben beiratkozott a Babeș-Bolyai Tudományegyetem Matematika-Mechanika Karának levelező tagozatára, ahol 1976-ban szerzett tanári oklevelet. 1984-ben házasságot kötött Bóbis Margit magyar szakos tanárnővel, két gyerekük született, Tibor és Imre, akik informatikusok lettek, jelenleg Kolozsváron élnek és dolgoznak.

1978-tól 2010-ig, nyugdíjba vonulásáig a Szilágy megyei Tanfelügyelőség módszertani irányítója, 1979 és 1986 között pedig a Zilah és környéke magyar nyelven tanító matematika tanárainak pedagógia köri felelőse volt. 1981-ben megkapta az élen járó tanári címet az oktatási minisztériumtól.

Matematika feladványai jelentek meg a *Gazeta matematică* és a *Matematikai lapok* című szakkiadványokban (1977 és 1981 között), tanügyi és közéleti cikkeket közölt a *Szilágyság* című hetilapban, és a *Szilágysági magyarok* című kötetben közölte Szilágyballa monográfiáját.

Igazgató volt Szilágyballán 38 évig. Az iskolát saját gyermekének tekintette, ezért nagy gondja volt a ballai iskola hírnevének állandó öregbítésére. Rendet, fegyelmet és főleg lelkiismeretes munkát kért és várt el a kollégáktól mind a tanórákon, mind a nevelői munkában. Ehhez pedig igyekezett a feltételeket is megteremteni, s olyan munkaközösséget kialakítani, amelyben a kollégák ne csak munkatársak, hanem barátok is legyenek, a tanáriban sose legyen feszült a hangulat. Sokat foglalkozott a fiatal kollégákkal is, segítette őket, szakmai továbbképzésre, igényességre, minőségi munkára, humánus nevelésre bíztatta őket.

2002 és 2010 között, nyugdíjba lépéséig a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége Szilágy megyei szervezete elnöki tisztségét töltötte be, szorgalmazta, szervezte a magyar nyelven tanító kollégák szakmai és módszertani továbbképzéseken való részvételét. Azt vallotta, hogy a minőségi munka feltétele az iskolában a lelkiismeretesség mellett a szakmai és módszertani tudás magas szintje.

Az oktató-nevelő munka mellett rengeteg közéleti, helyi, illetve megyei szintű tevékenységnek is részese volt. 1992-től 2012-ig Baksa község tanácsában képviselői tisztséget töltött be, ahol képviselte szülőfaluja fejlesztési terveinek a megvalósítását, az utak aszfaltozását, a közművesítést a faluban, amik meg is valósultak.

Nyugdíjba vonulásakor, 2010-ben mondta: „Nyugodt lelkiismerettel megyek nyugdíjba, hiszen beteljesült, amit elképzeltem, szülőfalum iskolája a megye egyik legjobb és legszebb iskolája lett, amelynek falai között magas fokú szellemiség is honol. Tanulóink nagyszerűen teljesítenek, és példásan viselkednek az életben is."

A végzősöket általában József Attila idézettel bocsátotta el: „Dolgozni csak pontosan, szépen,/ ahogy a csillag megy az égen,/ úgy érdemes."

„A tanári és közéleti munkával szülőfalumban eltöltött élet nehéz, de szép sorsot jelentett számomra. Naponta kihívást, megfelelést saját közösségemben, cáfolni a mondást, miszerint senki sem próféta saját hazájában. Mindig belső kényszernek, hivatásomnak és szívügyemnek éreztem a közösségi munkálkodást is szülőfalumért, annak iskolájáért, magyar közösségünkért" – mondta nyugdíjba vonulásakor.

Mi pedig, a ballai tantestület büszkék vagyunk, hogy Bóné Vilmost kollégaként, igazgatóként, barátként tisztelhetjük, tőle szakmaiságot, emberséget tanulhattunk.

(Elhangzott 2015. szeptember 26-án Szilágysomlyón, a Báthory-napok díjátadó ünnepségén)

Márkus László

Viski János méltatása

Viski János (Kolozsvár, 1906. június 10. – Budapest, 1961. január 16.) Kossuth- és Erkel-díjas magyar zeneszerző, zenepedagógus Szilágyzoványi földbirtokos családba született, és érdeklődése ellenére gazdálkodással kellett foglalkoznia. Erdélyi bárócsalád művész-sarja, aki főnemesi címét soha nem használta. Magatartásában mindazonáltal megőrzött valamennyit a kúriáján elvonultan élő művész vonásaiból, a Berzsenyiek, Madáchok attitűdjéből.

Előbb hegedűművésznek tanult, Antal Gyula, Sipos Gábor és Kolár Gusztáv voltak a tanárai, majd 19 éves korában, három önálló hegedűest után egyre inkább a zeneszerzés kezdte érdekelni. 1927-ben – a gazdálkodói életvitele mellett – nyert felvételt a budapesti Zeneművészeti Főiskolára, ahol Kodály Zoltán tanítványa volt. Zenei tanulmányai mellett a Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen filozófiai és művészettörténeti tanulmányokat is folytatott. A főiskolán 1932-ben diplomázott, majd ezt követően hazaköltözött Szilágyzoványbа.

A birtokon gazdálkodott és komponált. Egyik első itt született műve a *Szimfonikus szvit*, amit 1937-ben Vaszy Viktor mutatott be a Magyar Rádióban. Egy 1939-es budapesti koncerten a világhírű holland karmester, Willem Mengelberg is dirigálta a darabot a Filharmóniai Társaság Zenekara élén, majd ezt követően szerte Európában is előadta – komoly nemzetközi ismertséget szerezve a komponistának. 1939-ben írta a Balassi Bálint verse által ihletett *Enigma* című szimfonikus költeményét, amely egyik legismertebb zeneműve lett, és amelyet a Kisfaludy Társaság Greguss Pál-emlékéremmel tüntetett ki. Ez a szerzeménye is gyakran játszott darab volt külföldön, „Norvégiától Törökországig majdnem minden nagyobb európai városban elhangzott". Zeneszerzői munkásságára jelentős mértékben hatott mestere, Kodály Zoltán, akinél öt évig tanult. Maga így írt erről: „Én vagyok a Kodály-iskola zászlóvivője".

1940-ben a Nemzeti Zenede főtitkára és hangszerelés tanára lett, és hetenként utazott Zoványból Budapestre és vissza. Egy év múlva a kolozsvári Zene- és Színművészeti Konzervatórium igazgatója lett (erről a megbízásról már 1932-ben is szó volt, de akkor elmaradt a kinevezés). 1942 őszén a budapesti Zeneakadémia zeneszerzés főtanszak tanárává nevezték ki (ekkor végleg Magyarországra költözött), és haláláig tevékenykedett az intézményben. Működése idején számos, később híressé vált hallgató mestere volt, például Dobszay László, Eötvös Péter, Földes Imre, Hidas Frigyes, Láng István, Károlyi Pál, Lendvay Kamilló, Petrovics Emil, Simon Albert, Soproni József, Szőllősy András, Szőnyi Erzsébet és sokan mások.

1961-ben hunyt el, egy munkahelyi vita után lett rosszul. Sírja a Farkasréti temetőben található.

Elismerései

Greguss-emlékérem, 1942
Erkel Ferenc-díj, 1954
Érdemes művész, 1955
Kossuth-díj, 1956

Főbb művei

Szimfonikus szvit – zenekarra, 1937
Két magyar tánc – zenekarra, 1938
Enigma – szimfonikus költemény, 1939
Hegedűverseny, 1947
Zongoraverseny, 1953
Gordonkaverseny, 1955
Az irisórai szarvas – ballada baritonszólóra és zenekarra, 1958

(Elhangzott 2015. szeptember 26-án Szilágysomlyón, a Báthory-napok díjátadó ünnepségén)

Viski János

Viski János sírja

Benkő Levente

Demeter János méltatása

Hölgyeim és uraim! Tisztelt gyülekezet! Kedves barátunk, Demeter János, egyszerűbben: Döme!

Valamikor 1983-ban lehetett, amikor egy este Demeter doktorékhoz be kellett adnunk egy kolozsvári menyecskére való felsőrákosi viseletet. Tél volt, pár nappal Szilveszter éjszakája előtt. Lakodalomra készült a család, ha nem tévedek, s midőn beléptünk, egy barnaszakállas fiatalember hangos „Szia, Eti!”-vel, majd felém fordulva egy lényegesen visszafogottabb „Jó estét kívánok!”-kal fogadott. Tényleg, magam sem emlékszem, hogy azelőtt találkoztunk volt-e valaha, vagyis ő, az akkortájt hazafelé készülő kolozsvári állatorvos-hallgató és én, a Sepsiszentgyörgyről egyetlen hátizsáknyi cókmókkal éppen hazatért géplakatos?

Mindenesetre megtörtént a bemutatkozás s a kézfogás.

Eltelt vajegy esztendő, s 1989 karácsonyán esténként le-leszállt a köd Erdővidéken. A rá következő vízkeresztkor pedig olyan fagyok valának, hogy a kocsi szélvédőjén Szentgyörgyig, Kézdivásárhelyig s vissza sem olvadt sem le, sem fel a jég, legfeljebb tenyérnyi résen vakargattuk le másfél kilométerenként szilárd halmazállapotúvá vált leheletünket. S kukucskáltunk kifelé, mintha tankkal eredtünk volna nem is volt terroristák nyomába, holott csak a Kós Kati szüleitől megörökölt Trabanttal gurulva próbáltuk felszedegetni olyan ötven-nyolcvan kilométeres körzetben az újrakezdéssel járó ismerkedések és kapcsolatok szálait.

Még szerencse, hogy kedd esténként a református templom gyülekezeti, jó meleg termében, ahol Kiss Alpár unitárius papunk traktált bennünket amerikai útjának képekben és szavakban megfogalmazott élményeivel, hol Döme és Kati hozott hazulról mulatságos és tanulságos filmeket az állatok viselkedéséről, egyszóval hol ez, hol az adott okot az újabb és újabb találkozásra. S midőn kitavaszodtunk, itt, a művelődési háznak ebben a kis termében Antal István tiszteletes az erdővidéki református eklézsia történetéről, Jablonovszky Elemér, a kolozsvári fűvészkert főkertésze mindenféle növényekről, Kónya Ádám és Kisgyörgy Zoltán ki tudja mi mindenről, Jánó Mihály Szent László-freskókról, drága barátunk, Dénes István pedig a barlangok csodálatos világáról mesélve folytatta a mindmáig végtelen sort. A *Háromszék* gyűjteménye a megmondója, hogy ki mindenki jött, látott s hagyott itt nekünk ajándékba szellemi táplálékot.

Ez és ilyen volt a kezdet. Nem volt akkor sem világháló, sem ilyen-olyan kütyü, de voltak találkozások, végeérhetetlen tervezgetések és beszélgetések hol Nagy Sándoréknál, hol valamelyik… nos, magyarul kocsmának nevezett közművelődési intézményben. Volt billiárdasztalnál hitelben átsörözött éjszaka másnapi törlesztéssel, és volt sok-sok, inkább többé, mint kevésbé használható ötlet. Arról, hogy nem kell másnak megtennie helyettünk, mert olyant, mint más, mi is tudunk, nem kell megmondani nekünk sem a megyétől, sem máshonnan, hogy mi itt, Erdővidéken hogyan és mit tegyünk. S arról, hogy a körvonalazódó alakot miként és milyen tartalommal töltsük fel e vidék, vagyis Erdővidék szellemi táplálkozására.

Mondok néhány nevet: Egyed Ákos, Kászoni Zoltán, Demeter János, Deák Vilma, Hoffmann Edit, Kaptza Mária, Demeter (Kós) Katalin, Nagy Zsuzsanna, Tatár Zsuzsanna, Dénes István, s ne vegyék szerénytelenségnek: jómagam. Szóval ezek volnánk, akik 1990. április 24-én – kerek évvel a nagy múltú Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, az EMKE újraindulása előtt – itt, ebben a teremben megalapítottuk a Gaál Mózes Közművelődési Egyesületet. Hivatalosan, bíróságilag is bejegyezve azon melegében. „Kultúrát, művelődésszervezést” – válaszolta Döme, amikor a szentgyörgyi tárgyalóteremben a benyújtott iratcsomót lapozgató bírónő ránk kérdezett, hogy tulajdonképpen mit is akarunk. Vagyis azt, hogy az előzménynek, a Cameratának, a már akkor létező Kájoni Consort Régizene Együttesnek legyen folytatása – és kiegészítése. Ez volt az intézményes kezdete, ez volt az alapja annak, ami azóta is tart, hála Istennek, alakul, alakul, és egyre szebben gyarapodik.

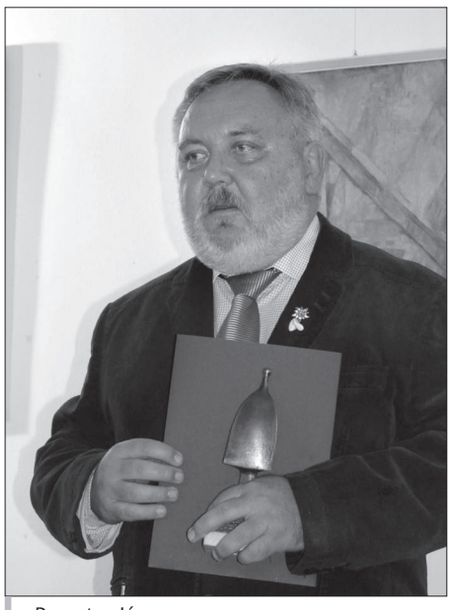

Demeter János

Persze, mindenféle irigység nélkül teszem hozzá, hogy könnyű volt neki, Dömének kitalálni egy csomó jót. Mert emlékszem, anyai nagyapja, Ungvári János bácsi azelőtt kórust vezetett, édesapjának, a pazar ex libris gyűjteményt őrző s gyarapítgató Demeter Jenő belgyógyász orvosnak, vagyis Döme bácsinak és édesanyjának, Ungvári Julianna fül-orr-gége orvosnak, vagyis Júlia néninek is alapos köze volt a valamikori erdővidéki orvosi napok létrejöttéhez, de az akkori körülmények között is csírába szökkengető baróti közművelődéshez, amikor mi még kölykök voltunk. Adott volt tehát a példa, az a szellemi útravaló, amivel indulni lehetett, de kellett is. És akkor még nem szóltam a Demeter család gyönyörű könyvtáráról és népművészet-szeretetéről, és nem szóltam a Kós család Barótra is begyűrűző szellemi örökségéről. Amiből kinek-kinek a hazulról hozottja mellé Döme jóvoltából mindnyájunknak a ráadás is bőven kijutott.

1994 novemberében Barót első írásos említésének 770. évfordulóján Döme kolozsvári szálainak (is) köszönhetően a régi református templomban a szakma legjelesebbjei közül valók előadásait hallgattuk szülőföldünkről, aztán Nagy Rózsika néni Baróti Szabó Dávidról készülő könyvéről mesélt, s bár a város főterén kissé ferdén állt a parányi színpad a bányászszobor bal oldalán, és mindössze egy fényszóró világította be-meg Kopeczky Annamari csoportjának előadását – valahogyan minden jól intéződött. Mint a budapesti Hang-Ár színi társulat diákdombi előadása, amelyet a fertály órával a kezdés előtt még mindig kockáztató makacs november közepi köd csak azután volt szíves felszállni, miután Döme szólt, hogy: „Nyugalom, megbeszéltem a nagyfőnökkel”. Ma sem tudom, kivel mit beszélt, de a színi előadás az öreg vártemplom-fal tövében – meglett. Verőfényes napsütésben. Este a Kájoni Consort Régizene Együttes beszegte a jeles napot, s hétfőn a bukaresti rádió magyar adásának tudósítója üzent, hogy interjút kérne tőlünk arról: hogyan csináltuk?

Mondom, volt valami különleges abban, ahogyan Döme rekeszizmot görcsbe rándító két vicce között előállt egy-egy inkább többé, mint kevésbé használható ötletével. És hát hadd tegyem fel a költői kérdést: vajon hol tartanánk Erdővidéken közművelődés terén, ha Döme és csapata nem úgy dönt, nem úgy cselekszik, s az utánunk jövők sem úgy tesznek az 1989 utáni első fagyos vízkereszt s a rá következő tavasz utáni negyed század során? Azaz mindmáig.

S mert például az ismereteket gyorsan terjesztő világhálón Dömével kapcsolatosan minderről nem, csak a politikai-közigazgatási pályafutásáról találunk adatot – ami enyhe germanizmust is belekeverve egy egészen más tál tészta –, az általa (is) kezdeményezett és gerjesztett-fejlesztett erdővidéki közművelődés története mindenképpen megér majd egy külön misét.

De most, hogy az indulás óta eltelt vajegy kevés idő, a huszonhetedik esztendőnket idén másodszor, vagy ha így jobban hangzik: a tizennyolcadikat harmadszor is betöltöttük, s a szakállunk sem barna és nem is vörös már, hát mégsem felejthettem el ama köszöntést, amelyet felidézek, és most visszaadok Dömének: Jó estét kívánok! Csak szólni jöttem, hogy a Gaál Mózes Közművelődési Egyesület a lehető legjobban döntött, amikor az idei Erdővidék Kultúrájáért-díjat neked ítélte oda.

Fogadd szeretettel!

(Elhangzott 2015. november 17-én Baróton, a Gaál Mózes Közművelődési Egyesület díjátadó ünnepségén)

Lapszámunk szerzői:

Angi István – zeneesztéta, kritikus, ny. egyetemi tanár, Kolozsvár
Balázs Imre József – író, költő, Kolozsvár
Benkő Judit Emese – muzikológus, szerkesztő, Kolozsvár
Bibza Gábor – lelkész, Kolozsvár
Dálnoki Lajos – polgármester, Réty
Dávid Gyula – irodalomtörténész, Kolozsvár
Dimény József – lelkész, Alsófelsősznetmihály
Fórika Éva – tanár, Marosújvár
Gergely Balázs – művelődésszervező, régész, Kolozsvár
Kállay Tünde – tanár, Kolozsvár
Keresztes Attila – színművész, Marosvásárhely
Kopacz Katalin Mária – könyvtáros, Csíkszereda
Kovács László Attila – lelkész, Kolozsvár
Maksay Ádám – építész, Kolozsvár
Márkus László – tanító, polgármester, Ipp
Máté Levente – tanár, iskolaigazgató, Szilágyballa
Miklós Zoltán – történész, Székelyudvarhely
Németh Júlia – művészettörténész, Kolozsvár
Pozsony Ferenc – néprajzkutató, egyetemi tanár, Kolozsvár
Szegedi László – lelkész, Kőhalom
Széman Rózsa – művelődésszervező, Szilágysomlyó
Szilágyi Aladár – újságíró, szerkesztő, Nagyvárad
Vida Katalin – tanár, Szilágycseh
Visky András – dramaturg, Kolozsvár
Vita László András – vállalkozó, Kolozsvár
Zsebe Attila – lelkész, Mihályfalva

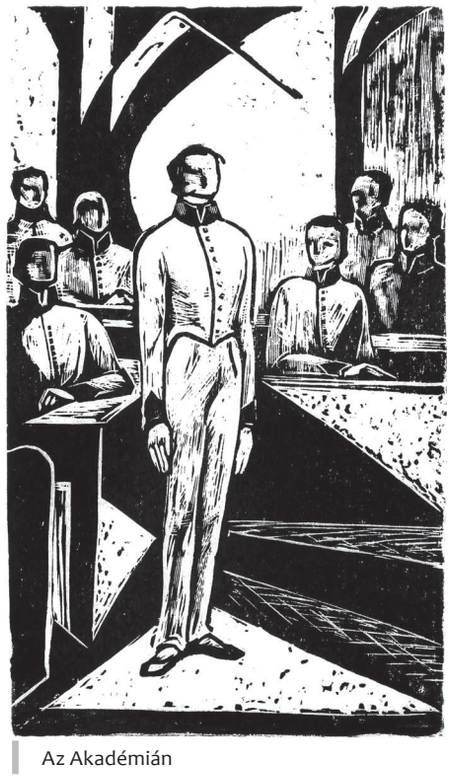

Az Akadémián

Az Erdővidék Kultúrájáért-díj